

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, O. P. S., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY JAKO ZÁVAŽNÝ
ZÁSAH DO PRÁV A SVOBOD OBČANŮ**

Autor práce: Radek Soběslavský

Studijní obor: Bezpečnostně právní studia ve veřejné správě

Forma studia: Kombinovaná

Vedoucí práce: Mgr. et Bc. Josef Kříha

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

Prohlašuji, že jsem bakalářskou prací vykonal samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.

Souhlasím, aby práce byla uložena v knihovně Vysoké školy evropských a regionálních studií v Českých Budějovicích a zpřístupněna ke studijním účelům.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr.et Bc. Josefu Kříhovi za trpělivost, ochotu, pomoc a cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Dále bych chtěl poděkovat vrchním komisařům Územního odboru Policie České republiky Rakovník kpt. Ing. Rostislavu Kotkovi a kpt. Ing. Jiřímu Jurgovkému za ochotu a cenné informace, které mi v rámci práce poskytli.

OBSAH

ÚVOD	6
1. CÍL A METODIKA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	7
2. POJEM OSOBNÍ SVOBODY A JEJÍ ZAKOTVENÍ V PRÁVNÍM ŘÁDU ČR	8
3. TRESTNÍ ZÁKONÍK A OSOBNÍ SVOBODA	10
4. OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY PODLE TRESTNÍHO ŘÁDU	13
4.1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY ZADRŽENÍ A VAZBY V ČESKÝCH ZEMÍCH	13
4.2 PŘEDVOLÁNÍ	20
4.3 PŘEDVEDENÍ	20
4.4 VAZBA	23
4.4.1 Podmínky pro vzetí do vazby	23
4.4.2 Délka trvání vazby.....	26
4.5 ZADRŽENÍ DLE § 75 TR. ŘÁDU	27
4.6 ZADRŽENÍ DLE § 76 TR. ŘÁDU	27
4.6.1 Zadržetí dle § 76 odst. 1 tr. řádu	27
4.6.2 Zadržetí dle § 76 odst. 2 tr. řádu	28
5. OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY PODLE ZÁKONA O PČR	29
5.1 PŘEDVEDENÍ	29
5.2 PŘIPOUTÁNÍ.....	30
5.3 ZAJIŠTĚNÍ.....	31
5.4 ZAJIŠTĚNÍ CIZINCE.....	32
6. OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY PODLE AZYLOVÉHO ZÁKONA A CIZINECKÉHO ZÁKONA	33
6.1 OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY PODLE CIZINECKÉHO ZÁKONA	33
6.2 OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY PODLE AZYLOVÉHO ZÁKONA.....	34
7. POLICEJNÍ ESKORTY	35
7.1 ZÁSADY PROVÁDĚNÍ ESKORTY	37
7.2 PRÁVA A POVINNOSTI ESKORTOVANÉ OSOBY	37
8. VÝKON OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY – POLICEJNÍ CELY	39
8.1 UMISŤOVÁNÍ OSOB DO POLICEJNÍCH CEL	41
8.2 PRÁVA A POVINNOSTI OSOBY UMÍSTĚNÉ V POLICEJNÍ CELE.....	43
9. ETIKA PŘI VÝKONU OMEZENÍ OSOBNÍ SVOBODY V ZAŘÍZENÍCH PČR	46
10. ŘÍZENÉ ROZHOVORY S VRCHNÍMI KOMISAŘI ÚO PČR RAKOVNÍK	49

10.1 ŘÍZENÝ ROZHOVOR S VRCHNÍM KOMISAŘEM PRO SLUŽBU KRIMINÁLNÍ POLICIE A VYŠETŘOVÁNÍ	49
10.2 ŘÍZENÝ ROZHOVOR S VRCHNÍM KOMISAŘEM PRO VNĚJŠÍ SLUŽBU	54
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
ABSTRAKT.....	63
ABSTRACT.....	64

ÚVOD

Ke zpracování tohoto tématu mě vedlo několik důvodů. Jedná se zejména o důležitost a závažnost institutů omezení osobní svobody, a to s ohledem na celospolečenský význam, význam pro ochranu lidských práv a svobod, ale zároveň i moje zkušenosti z policejní praxe, tedy z aplikací služebních zákroků a služebních úkonů, při kterých se obecně zasahuje do práv a svobod občanů včetně omezení osobní svobody. Ve své práci bych se chtěl věnovat omezení osobní svobody z pohledu poškozeného, který byl na této svobodě nezákonně zkrácen, ale i z pohledu policisty, který zákonným způsobem osoby na osobní svobodě omezuje. Jako příslušník Policie České republiky jsem zařazen do Služby kriminální policie a vyšetřování, kde působím jako komisař na úseku násilné trestné činnosti a extremismu. Z titulu této funkce vykonávám činnosti přímé bezpečnostní povahy, kdy přicházím do styku s osobami oznamovatelů, poškozených, svědků, ale i pachatelů trestné činnosti, které kromě jiného předvádím, zadržuji, zajišťuji, tedy omezují na osobní svobodě.

Žijeme v nedokonalém světě, spolužití je těžké, a proto je policie nevyhnutelnou součástí moderní společnosti. Přispívá k ochraně všech lidských práv udržováním pořádku ve společnosti. Policie též ochraňuje specifická lidská práva tím, že předchází a odhaluje přestupky a trestné činy, které taková práva ohrožují nebo porušují. Toto je uvedeno v § 2 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů: Policie slouží veřejnosti. Jejím úkolem je chránit bezpečnost osob a majetku a veřejný pořádek, předcházet trestné činnosti, plnit úkoly podle trestního řádu a další úkoly na úseku vnitřního pořádku a bezpečnosti svěřené jí zákony, přímo použitelnými předpisy Evropských společenství nebo mezinárodními smlouvami, které jsou součástí právního řádu.¹ Kromě pozitivního působení při ochraňování lidských práv, se od příslušníků policie požaduje, aby oni sami respektovali lidské práva při výkonu svých pravomocí.

Lidská práva se týkají především vztahu mezi jednotlivci a státem. Kontrolují a upravují výkon státní moci nad jednotlivci, udělují svobodu jednotlivcům ve vztahu k státu a požadují od států, aby uspokojovaly základní lidské potřeby lidí v jejich působnosti. Každý příslušník policie požívá stejná lidská práva jako každý jiný jednatel. Neoddělitelné a neodňatelné. Bylo by však nelogické, snažit se zakrývat skutečnost, že příslušníci policie mají velmi specifické postavení v zákonech o lidských právech. Vztah mezi nimi a státem je

¹ VANGELI, B. *Zákon o Policii České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s 62.

privilegovaný, založený na důvodech existence policie. Jestliže povinností státu je starat se o to, aby se lidská práva ctily a chránily, často je to policie, která je povolána zabezpečit, aby se tak stalo v praxi.

„Důležitým faktorem v dosahování vysoké úrovně shody s principy lidských práv je proto řízení chování jednotlivých policistů, ačkoliv tato shoda bude ve skutečnosti také silně ovlivněna morálkou policejní organizace. Také musíme brát v úvahu mocenskou povahu policejní praxe. Skutečnost, že policejní organizace představují disciplinované hierarchie, zodpovědné za dodržování zákonů, předpisů a sociální kontrolu ve společenské sféře, ovlivní míru ochoty ke splnění požadavků týkajících se lidských práv. Např. taky na policejní organizace, aby vyřešily případy vražd mající vysokou publicitu, aby identifikovaly a pronásledovaly teroristy a aby zatkly pachatele organizovaného zločinu, to vše může mít vliv na jejich chování. Tyto organizační tlaky jsou přenášeny na jednotlivé policisty a zkreslují myšlenku profesionality, dokud se policisté zkušeností a tréninkem nenaučí být nestranní.“² Z tohoto tedy vyplývá, že nejen kontrolou činnosti jednotlivých policistů, ale i morálkou u policie, příkladným chováním nadřízených funkcionářů, lze dosáhnout etické nezávadnosti chování policisty.

1. Cíl a metodika bakalářské práce

V této bakalářské práci nejvíce použiji následující právní předpisy – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky dále Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky a Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod.

Tématem práce je „Omezení osobní svobody ...“. Jak již jsem naznačil v úvodu je omezení osobní svobody závažný zásah do lidských práv a svobod, o kterém je ve většině případů třeba rozhodnout okamžitě, kladou se zde velké nároky na kvalitu získání podkladů pro toto rozhodnutí, ale i na samotné rozhodnutí. Vždyť např. zadržení (dle § 75 nebo § 76 tr. řádu) a zajištění (dle § 26 nebo 27 zákona o Policii České republiky) je jeden z prvotních

² DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 5.

kroků policisty k ochraně společnosti před pachateli protiprávního jednání. Budu se zabývat jednotlivými instituty omezení osobní svobody, které jsou pro aplikaci na Službě kriminální policie a vyšetřování používané nejčastěji.

Bakalářská práce je členěna do deseti kapitol. V první, tedy v této kapitole, osvětluji cíl svojí práce a metody, které zde používám. Druhá kapitola vymezuje pojem svobody, zaobírá se základními lidskými právy a zakotvením těchto práv a svobod v právním řádu České republiky. V třetí kapitole uvádím, jak pamatuje nový trestní zákoník na situace, kdy je osobní svoboda člověka omezována nezákonným jednáním. Rozebírám dva trestné činy proti svobodě. Jedná se o trestný čin zbavení osobní svobody a trestný čin omezování osobní svobody. Oba trestné činy nejbližší popisují situaci podobnou té, která nastává i při zákonném oprávnění omezení osobní svobody níže uvedenými instituty. V kapitolách čtyři až šest se právě zaměřuji na tyto instituty. Nejprve provádím stručný historický exkurz k institutu zadržení a vazby v českých zemích, následně se věnuji jednotlivým institutům a to dle trestního řádu, policejního zákona, azylového zákona a cizineckého zákona. V kapitole sedm jsem se zaměřil na policejní eskorty, v kapitole osm na policejní cely. V obou kapitolách se zabývám výkonem, ale hlavně poučením o právech a povinnostech osob omezených na osobní svobodě. V předposlední deváté kapitole, týkající se etiky a etického kodexu policisty, ukazují na náročnost povolání policisty. Poslední kapitolou jsou řízené rozhovory, které jsem vedl s vrchními komisaři Policie České republiky a které větší měrou potvrzují moje bádání.

Cílem této práce je analýza stavu dodržování etických pravidel příslušníky Policie České republiky při aplikaci institutu omezení osobní svobody. Na tuto problematiku jsem se ptal formou řízených rozhovorů vrchních komisařů Územního odboru Policie České republiky Rakovník, kpt. Ing. Rostislava Kotka a kpt. Ing. Jiřího Jurgovského.

2. Pojem osobní svobody a její zakotvení v právním řádu ČR

Svoboda je možnost jednat podle vlastní vůle. Absolutní svoboda (která by byla subjektivní libovůlí) ovšem neexistuje a v konečných důsledcích by sama narážela na překážky, které by ji omezovaly.³

³ BLECHA, I., et al. *Filosofický slovník*. Olomouc, 2002, s. 391.

Je třeba si uvědomit, že hodně záleží na míře svobody. Svoboda jednotlivce nesmí být upřednostňována před svobodou ostatních. Na druhou stranu však omezením možnosti jednotlivce jednat podle své vlastní vůle, částečně omezuje jeho svobodu. Z tohoto tedy vyplývá, že pokud někoho omezujeme, pohybujeme se na velmi tenkém ledě. Míra svobody může být chápána v různých situacích výrazně jinak. Jinou představu o svobodě má člověk žijící v totalitním režimu a jinou člověk žijící v demokracii. Jinak bude vnímat svobodu podnikatel a jinak pro něj pracující zaměstnanci.

Osobní svoboda je jedním ze základních lidských práv, resp. svobod garantovaných Listinou a některými mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách. Není chápána jako svoboda člověka obecně, ale jako jedna ze specifických svobod, které může garantovat stát svým zákonodárstvím. Z ústavního hlediska spočívá v tom, že nikdo nesmí být stíhán nebo zbaven svobody jinak než z důvodů a způsobem, který stanoví zákon. Nikdo nesmí být zbaven svobody pouze pro neschopnost dostát smluvnímu závazku.⁴

V českém právním řádu nalezneme zakotvení osobní svobody samozřejmě již na ústavní úrovni, a to konkrétně v čl. 8 Listiny základních práv a svobod. Osobní svoboda je tak po právu na život a právu nebyť mučen či podroben krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení, třetí svobodou upravenou v hlavě druhé, oddílu prvním tohoto právního předpisu, nazvaném „Základní lidská práva a svobody“.

Osobní svoboda je chráněna nejen na vnitrostátní úrovni, ale i mezinárodními dokumenty. Na prvním místě mezinárodních dokumentů je Evropská úmluva o lidských právech (čl. 5), dále Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (čl. 9) a Všeobecná deklarace lidských práv (čl.9).

Na ústavní a mezinárodní úpravu pak navazuje řada zákonných předpisů. Mezi nejdůležitější patří trestní řád⁵, zákon o výkonu trestu odnětí svobody⁶, cizinecký zákon⁷,

⁴ *Právní slovník* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z www: <<http://www.beck-online.cz/legalis/new.seam#selected-node>>.

⁵ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů (trestní řád).

⁶ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (zákon o výkonu trestu odnětí svobody).

azylový zákon⁸, zákon o péči o zdraví lidu⁹ či policejní zákon¹⁰. Na zákonnou úpravu pak navazují podzákoné předpisy.

Osobní svoboda je zakotvena na ústavní úrovni i v mezinárodních smlouvách o lidských právech, jde tedy o základní ústavní právo, které je pod ochranou obecných soudů i Ústavního soudu (např. čl. 4, čl. 83 a čl. 87 Ústavy).

Z klasických základních práv v našich podmínkách si osobní svoboda zaslouží největší pozornost, protože k jejímu porušování dochází poměrně často (na rozdíl od práva na život, práva nebýt mučen, otroctví či nucené práce).

3. Trestní zákoník a osobní svoboda.

Trestné činy proti svobodě jsou uvedeny v Dílu 1 Hlavy II z. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. Jedná se o trestné činy obchodování s lidmi (§ 168 tr. zákoníku), svěření dítěte do moci jiného (§ 169 tr. zákoníku), zbavení osobní svobody (§ 170 tr. zákoníku), omezování osobní svobody (§ 171 tr. zákoníku), zavlčení (§ 172 tr. zákoníku), loupež (§ 173 tr. zákoníku), braní rukojmí (§ 174 tr. zákoníku), vydírání (§ 175 tr. zákoníku), omezování svobody vyznání (§ 176 tr. zákoníku), útisk (§ 177 tr. zákoníku), porušování domovní svobody (§ 178 tr. zákoníku) a porušování svobody sdružování a shromažďování (§ 179 tr. zákoníku).

Z vyjmenovaných trestných činů se tématu moji bakalářské práce nejvíce týkají ty trestné činy, jejichž objektem je osobní svoboda ve smyslu svobody volného pohybu. Je chráněna svoboda kteréhokoli člověka, tedy i osob, jejichž svoboda byla oprávněně omezena (např. v cele předběžného zadržení, ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, v léčebném ústavu), pokud omezování překračuje meze zákonných oprávnění. Přitom není podstatné, zda

⁷ Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (cizinecký zákon).

⁸ Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb. O Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (azylový zákon).

⁹ Zákon č. 20/1966 Sb., o péči o zdraví lidu, ve znění pozdějších předpisů (zákon o péči o zdraví lidu).

¹⁰ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů (policejní zákon).

člověk k pohybu užívá vozidlo, jiný dopravní prostředek nebo se pohybuje bez jakýchkoli pomůcek. Objektivní stránka těchto trestných činů spočívá v tom, že pachatel brání jinému člověku užívat osobní svobody nebo někoho osobní svobody zbaví. Zásah musí být neoprávněný a nesnadně překonatelný. Jsou to:

Trestný čin **zbavení osobní svobody** podle ustanovení § 170 trestního zákoníku spočívá v tom, že pachatel jiného uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody natrvalo nebo na delší dobu. Ustanovení zní:

(1) Kdo jiného bez oprávnění uvězní nebo jiným způsobem zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na pět let až dvanáct let bude pachatel potrestán,

- a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,*
- b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,*
- c) způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy,*
- d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo*
- e) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.*

(3) Odnětím svobody na osm až šestnáct let bude pachatel potrestán,

- a) způsobí-li činem uvedeném v odstavci 1 smrt, nebo*
- b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.*

(4) Příprava je trestná.¹¹

Jedná-li se o zbavení osobní svobody, musí se svojí povahou blížit uvěznění. Osvobození je při tom velmi ztížené je zvlášť obtížné. Tím se odlišuje zbavení osobní

¹¹ ustanovení § 170 z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

svobody od omezování osobní svobody. Způsob činnosti nerozhoduje, může se jednat o násilí nebo lstivé jednání. Zbavení osobní svobody musí být neoprávněné.

Trestný čin **omezování osobní svobody** dle ustanovení § 171 trestního zákoníku je zásah, jímž se znemožňuje svobodný pohyb člověka, třeba i jen na poměrně krátkou dobu.

Ustanovení zní:

(1) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody až na tři léta bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 v úmyslu usnadnit jiný trestný čin.

(3) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho skutečnou nebo domnělou rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je skutečně nebo domněle bez vyznání,

c) způsobí-li takovým činem fyzické nebo psychické útrapy,

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví, nebo

e) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného značný prospěch.

(4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán,

a) způsobí-li činem uvedeném v odstavci 1 smrt, nebo

b) spáchá-li takový čin v úmyslu získat pro sebe nebo pro jiného prospěch velkého rozsahu.¹²

Omezování osobní svobody může být uskutečněno uzavřením v místnosti, svíráním v náruči, držením paží, bráněním ve vystoupení z nějakého objektu (např. místnosti, dopravního prostředku), uzamčení ve vozidle, spoutáním, odnětím berlí apod., a to třeba na krátkou dobu, jestliže je toto omezení nesnadno překonatelné.

¹² ustanovení § 171 z.č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Bývá prostředkem k dalšímu cíli, a to k usnadnění jiného trestného činu. Na toto je pamatováno v odst. 2. Tohoto ustanovení lze použít, i když připravovaný trestný čin nedosáhl ani stádia přípravy, stačí úmysl usnadnit jiný trestný čin. Dojde-li pak k pokusu (resp. přípravě) tohoto dalšího trestného činu, posuzuje se jako souběh s omezováním osobní svobody (jde-li ovšem o trestnou přípravu). O souběh nepůjde, jestliže ve znacích dalšího trestného činu je již omezování osobní svobody obsaženo.

Jinak je tomu, když pachatel omezuje osobní svobodu jiného po dokončení trestného činu, a to v úmyslu ztížit své dopadení. To dle odst. 2 nelze posoudit, většinou půjde o vícečinný souběh trestného činu omezování osobní svobody s předchozím trestným činem.

Výše uvedené rozebírané trestné činy jsou trvajících. Vyvolání a udržování protiprávního stavu, resp. jen jeho udržování, se proto posuzuje jako jediné jednání, které trvá tak dlouho, pokud je protiprávní stav udržován.

U všech těchto trestných činů je třeba úmyslného zavinění (§ 13 odst. 2). Má-li pachatel mylně za to, že tu jsou okolnosti, které odůvodňují omezení osobní svobody (např. podle § 76 odst. 2 tr. řádu), jde o skutkový omyl, který jej omlouvá.¹³

4. Omezení osobní svobody podle trestního řádu

4.1 Vývoj právní úpravy zadržení a vazby v českých zemích

Mezi světovými válkami a krátce i po druhé světové válce platil v dřívějším Československu pro trestní řízení právní trialismus. Jiná právní úprava existovala v českých zemích, na Slovensku a v oboru vojenské justice.

Na území českých zemí platil trestní řád č. 119/1873 ř. z.. Ten jako prostředky k postavení obviněného před soud a k zamezení takové činnosti, která by bránila vyšetřování, upravoval obeslání obviněného k výslechu, předvedení, prozatímní zajištění a vzetí do vazby. Obecně bylo uznáváno oprávnění každého zadržet osobu podezřelou z trestného činu.

Jestliže se obviněný nedostavil po předchozím obeslání k výslechu, mohl být na něj vydán předváděcí rozkaz. Vyšetřující soudce mohl i bez předchozího obeslání naříditi

¹³ Novotný, O., Dolenský, A., Púry, F., Rizman, S., Teryngel, J. *Trestní právo hmotné II. Zvláštní část*, 3. vydání, Praha: Kodex 1997, s. 34-35.

předvedení a prozatímní zajištění, což byla obdoba současného zadržení, v případech, kdy šlo o podezření ze zločinu nebo přečinu a podezřelý:

- byl přistižen při činu, po činu samém anebo byl označen jako podezřelý úředním postupem nebo veřejným způsobem nebo byl přistižen se zbraněmi nebo věcmi pocházejícími ze zločinu nebo přečinu nebo jinak poukazujícími z účasti na jejich spáchání,
- hrozil-li podezřelému vysoký trest a on činil přípravy k útěku, byl podezřelý z útěku nebo vedl-li potulný způsob života bez stálého bydliště či byl nezjištěného pobytu,
- působil na svědky, znalce nebo jiné osoby na věci zúčastněné, čímž překážel zjištění pravdy nebo usiloval o ztížení trestního řízení mařením nebo ukrýváním stop trestného činu,
- odůvodňoval zvláštní okolností obavu, že by opakoval nebo provedl čin, o který se pokoušel nebo jímž hrozil.

Zejména kvůli úpravě přistižení vykonávaly institut prozatímního zajištění bezpečnostní orgány a četnictvo.

Jednalo-li se o zločin, za který bylo možno uložit trest smrti nebo nejméně deset let odnětí svobody bylo vydání zatýkacího rozkazu pro vyšetřujícího soudce povinností a vazba byla obligatorní. V řízení před okresními soudy mohlo být prozatímní zajištění provedeno poté, co obviněný neuposlechl výzvy soudu k dostavení. Účelem prozatímního zajištění bylo dodání osoby soudu a její výslech. Jeho trvání bylo časově omezeno. Zajištěnou osobu musel bezodkladně vyslechnout bezpečnostní orgán nebo soudce, který byl nepříslušný vyšetřování, a v případě, že zde nebyl důvod k dalšímu jejímu zajištění, tak musela být ihned propuštěna. V opačném případě musela být do 48 hodin předána vyšetřujícímu soudci, který tuto osobu musel do 24 hodin vyslechnout a rozhodnout, zda má být obviněný propuštěn na svobodu nebo má být na něho uvalena řádná vyšetřovací vazba.

Řádnou vyšetřovací vazbu bylo možno uvalit jen na takového obviněného, který zůstával podezřelým ze zločinu nebo přečinu i po svém výslechu vyšetřujícím soudcem a u něhož byl dán některý z důvodů vazby. Tyto důvody byly užší než důvody prozatímního zajištění.

Rozdíl mezi prozatímním zajištěním a řádnou vyšetřovací vazbou byl v tom, že účelem prozatímního zajištění bylo dodání osoby k soudu, její výslech a dále, že podmínkou uplatnění tohoto institutu bylo podezření z trestného činu. U řádné vyšetřovací vazby se vyžadovalo, aby obviněný zůstal podezřelým i po výslechu a praxe vyžadovala jako podmínku této vazby zavedení přípravného vyšetřování.

Vedle uvedených institutů existovala ještě v období Protektorátu Čechy a Morava policejní zajišťovací vazba. Podezřelá osoba mohla být zajištěna až na dobu tří týdnů pro účely policejního vyhledávacího řízení.

Na Slovensku bylo trestní řízení upraveno z. č. XXXIII/1896 ř.z.. Tato právní úprava vycházela z podobných zásad jako úprava v českých zemích. U vojenské justice se jednalo o dva totožné vojenské řády, v českých zemích to byl zákon č. 131/1912 ř.z. a na Slovensku zákon č. XXXIII/1912 ř.z.

Zákon č. 119/1873 ř.z. platil až do roku 1950, kdy byl nahrazen trestním řádem č. 87/1950 Sb.. Tento trestní řád přikládal největší význam přípravnému řízení. Vyhledávání o trestných činech konaly orgány národní bezpečnosti. Samotné vyšetřování, pokud věc nebyla dostatečně vysvětlena, prováděl prokurátor.

Obviněný nebo svědek, který se po řádném předvolání nedostavil, mohl být předveden. Zadržení a zatčení byla časově omezená opatření, jejichž účelem bylo přezkoumání, zda jsou dány podmínky pro uvalení vazby. Omezení osobní svobody zahrnuté v těchto opatřeních se proto po uplynutí zákonné lhůty buď zrušilo, nebo se změnilo rozhodnutím prokurátora na vazbu. Osobu přistiženou při činu samém mohl zadržet kdokoliv, bylo-li to nezbytné ke zjištění její totožnosti, k zamezení útěku nebo zabezpečení důkazů. Nebylo-li možné zadrženou osobu policii ihned předat, bylo povinností policii alespoň vyrozumět. Orgán povolaný k vyhledávání mohl provést zatčení osoby i bez příkazu předsedy senátu, byl-li obviněný přistižen při činu samém, ihned po činu pronásledován nebo přistižen při okolnostech, které ukazovaly na jeho účast při činu.

Důvody vazby se svým obsahem mnoho nelišily od dnešní platné právní normy. O vazbě tehdy rozhodoval prokurátor a jejím účelem bylo zajištění osoby obviněného pro trestní řízení a výkon trestu.

Od roku 1956 byl v platnosti trestní řád č. 64/1956 Sb., který znamenal oproti předešlé právní úpravě významný pokrok. Mezi podstatné změny patřilo zejména zesílení dozoru

prokurátora nad přípravným řízením, vytvoření institutu vyšetřovatele jako orgánu odděleného od operativních složek policie, přezkum oprávněnosti obžaloby v předběžném soudním projednávání, rozšíření práva obhajoby nebo zavedení zákonných lhůt pro trvání vazby a vyšetřování. Právní úprava institutů předvolání a předvedení se nikterak zásadněji nezměnila. Nově byl zaveden institut pořádkové pokuty za neuposlechnutí příkazu podle trestního řádu bez dostatečné omluvy.

Trestní řád rozlišoval instituty - zatčení, prozatímní vazba, zadržení a vazba. Zatčením se rozumělo krátkodobé omezení osobní svobody. K zatčení byly oprávněny bezpečnostní orgány a osobu mohly zatknout jen tehdy, byla-li přistižena při činu. Za přistižení se považovalo i pronásledování ihned po činu. O zatčení bezpečnostní orgány musely ihned sepsat protokol, který musel být neprodleně doručen prokurátorovi. U osob přistižených při činu mohly bezpečnostní orgány vykonat domovní a osobní prohlídku bez příkazu. Zákonná doba pro zatčení byla 48 hodin. Nejednalo-li se o uvedený případ, mohlo být zatčení provedeno pouze na písemný příkaz soudce, který jej mohl vydat jen tehdy, byl-li zde některý z důvodů vazby. Zatčená osoba musela být nejpozději do 48 hodin odevzdána soudu, nebo pokud byl příkaz k zatčení vydán v přípravném řízení, muselo být o případné vazbě soudem nebo prokurátorem rozhodnuto nejpozději do 48 hodin.

Byla-li na místě existence vazebních důvodů, mohl vyšetřovací orgán rozhodnout o prozatímní vazbě. Před zahájením vyšetřování se souhlasem prokurátora, po zahájení vyšetřování i bez jeho souhlasu.

K zadržení osoby přistižené při činu byl oprávněn kdokoli, právní úprava se v tomto případě od předchozí příliš nelišila.

V případě vazby došlo k podstatným změnám. Institut obligatorní vazby byl zrušen a o vzetí obviněného do vazby se mělo nadále rozhodovat podle konkrétního případu. Nově byla upravena povinnost neprodleně vyrozumět rodinné příslušníky obviněného a jeho zaměstnavatele.

V roce 1961 byl přijat zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, který setrval na systematické trestního řádu z roku 1956 a je dosud platný, i když byla provedena celá řada novelizací.

Přípravné řízení, pojem nebyl na rozdíl od minulé právní úpravy v zákoně vymezen, bylo stádiem trestního řízení, ve kterém měly být objasněny všechny skutečnosti potřebné pro posouzení případu, osoby pachatele, nároku poškozeného na náhradu škody a trestné činnosti

samotné. Výsledkem přípravného řízení mělo být buď podání obžaloby nebo trvalé či dočasné upuštění od trestního stíhání. Pro výsledek dokazování v hlavním líčení mělo přípravné řízení tak velký význam, že na něm často záleželo jak celý proces dopadne.

Institut prozatímní vazby byl tímto zákonem nově označen jako zadržení. V § 75 tr. řádu upravoval zadržení obviněného a v § 76 tr. řádu zadržení osoby podezřelé ze spáchání trestného činu. Podle ustanovení § 75 tr. řádu mohl vyšetřovací orgán obviněného zadržet sám, jestliže tu byl některý z důvodů vazby (§ 67 tr. řádu) a pro neodkladnost věci nebylo možno rozhodnutí prokurátora o vazbě předem opatřit. Jeho povinností však bylo provedené zadržení bezodkladně ohlásit prokurátorovi a nejpozději do 48 hodin od zadržení obviněného prokurátorovi odevzdat, případně propustit na svobodu.

Podle § 76 tr. řádu mohl vyšetřovací nebo policejní orgán zadržet v naléhavých případech osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, byl-li tu některý z důvodů vazby. K tomuto zadržení musel dát předchozí souhlas prokurátor. Bez takového souhlasu bylo možno zadržení provést, jen jestliže věc nesnesla odkladu a souhlasu předem nebylo možno dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu anebo zastížena na útěku. Institut omezení osobní svobody osoby, která byla přistižena při trestném činu byl upraven v § 76 odst. 2 původního znění trestního řádu. Tato úprava již nevymezovala pojem přistižení při činu.

Stejně jako v předešlé právní úpravě musel orgán, který zadržení provedl nebo kterému byla zadržaná osoba předána, tuto osobu nejdříve vyslechnout a propustit ji na svobodu, jestliže bylo podezření ze spáchání trestného činu rozptýleno. V opačném případě byl tento orgán povinen nejpozději ve lhůtě 48 hodin od zadržení nebo převzetí osoby tuto odevzdat prokurátorovi. Ustanovení se změnila v souvislosti s řadou novel (např. novela č. 178/1990 Sb., č. 558/1991 Sb., č. 292/1993 Sb., 265/2001Sb. atd.).

Novelou č. 292/1993 Sb. mohl zadržení podezřelého i obviněného provádět pouze vyšetřovatel, nikoli policejní orgán. Policejnímu orgánu byla dána jiná možnost jak omezit osobní svobodu osoby podezřelé z trestného činu pro účely trestního řízení. Konkrétně v § 14 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii ČR, který řešil zajištění osob, přibyla další dvě ustanovení. Pod písm. d) měl policejní orgán oprávnění zajistit osobu, která byla přistižena při spáchání trestného činu a pod písm. e) oprávnění zajistit osobu, která na základě kriminalisticky doložitelných informací byla podezřelá z přípravy, pokusu nebo spáchání trestného činu. Těmito ustanoveními zákonodárce oproti předchozí právní úpravě rozšířil možnost

policejního orgánu omezit osobní svobodu osoby jednak přímo přistižené při trestném činu, ale i osoby, která byla na základě zjištěných indicií podezřelá z přípravy, pokusu nebo dokonání trestného činu. Tímto postavil zákonodárce možnost omezení osobní svobody mimo právní předpis upravující přímo trestní řízení. Zajištění mohlo trvat maximálně 24 hodin. Po této době musela být dotyčná osoba propuštěna nebo předána vyšetřovateli, který mohl tuto osobu zadržet již podle ustanovení trestního řádu. Tato ustanovení dala policii značné možnosti k zasahování do osobní svobody občanů, neboť umožňovala zajistit v podstatě kohokoli, ke komu směřovalo více či méně odůvodněné podezření ze spáchání trestného činu. Ale je třeba uvést, že tato možnost umožnila daleko rychlejší a účinnější zabezpečení úkolů policie na úseku trestního řízení a tedy i účinnější boj s kriminalitou. Tato ustanovení však byla zrušena bez náhrady nálezem Ústavního soudu pod sp. zn. Pl. ÚS 2/97 (č. 186/1997 Sb.) ke dni 1. 7. 1998, neboť v praxi nastal problém, zda policejní zajištění lze započítávat do doby zadržení.

V té době byla celková doba zadržení pouze 24 hodin, kdy osoba zadržená musela být předána od okamžiku omezení osobní svobody soudu. Praxe ukázala, že lhůta byla příliš krátká ke zpracování podkladů pro rozhodnutí o vazbě. Tento problém byl vyřešen novelizací LZPS a následně i trestního řádu zákonem č. 162/1998 Sb. s účinností od 1. 1. 1999, kdy celková doba zadržení pro předání podezřelého i obviněného soudci byla stanovena na 48 hodin.

Původní znění § 69 tr. řádu upravovalo institut příkazu k dodání do vazby. Týkal se dostižení obviněného, který byl na útěku nebo se skrýval. Jednalo se o výkladově problematický institut, jehož zpřesnění přinesla až novela č. 178/1990 Sb. Novela přejmenovala institut na příkaz k zatčení, přesněji vymezila důvody, pro které bylo možno ho vydat, a stanovila obsahové náležitosti příkazu. Další podstatné změny, tentokrát v souvislosti s Listinou základních práv a svobod (dále jen LZPS), provedla novela č. 558/1991 Sb. Jednalo se například o svěření pravomoci k vydávání příkazu v přípravném řízení do rukou soudci, zatčení měly provádět policejní orgány a jejich povinností dále bylo předat obviněného nejpozději do 24 hodin soudu, jehož soudce příkaz vydal.

Vazba byla nadále fakultativní a její obsahová úprava v původním znění trestního řádu stejná jako v zákoně z roku 1956. Šlo o procesní úkon, jímž se zajišťovala osoba obviněného pro účely trestního řízení a výkon trestu. Obviněnému se vazbou bránilo v maření a ztěžování provádění důkazů. Bylo možné vzít do vazby osobu, proti které bylo

vzneseno obvinění. O vazbě rozhodoval soud, v přípravném řízení prokurátor. Vazba mohla být uvalena i v řízení o přečinech, zavedených zákonem č. 150/1969 Sb. jako nové kategorie činu soudně trestného. Úprava vazby byla ovlivněna novelou trestního řádu č. 558/1991 Sb., která uváděla do souladu trestní řád s LZPS. Novela vycházela z uvozovacího úst. zákona č. 23/1991 Sb. k LZPS a z čl. 8 odst. 3 a 5 LZPS. Rozhodování o vzetí do vazby bylo přeneseno z prokurátora na soudce. Důvody vazby podle § 67 tr. řádu prošly od původního znění trestního řádu také několika novelami, které ale nepřinesly zásadnější změny. Přípustnou dobu trvání vazby pozdější novely změnil výrazně.

Novela trestního řádu č. 265/2001 Sb., tzv. velká novela, změnila nejen trestní řád (týkala se dvou třetin ustanovení trestního řádu), ale i řadu dalších zákonů. Jednalo se např. o zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 13/1993 Sb., celní zákon, zákon č. 349/1999 Sb., o Veřejném ochránci práv a mnoha dalších. Novela byla tak rozsáhlá, že se v podstatě jednalo o rekodifikaci.

Trestní řád byl zásadně změněn v následujících oblastech. Došlo ke změně vzájemného poměru přípravného řízení a projednání věci v řízení před soudem, těžiště dokazování bylo přeneseno do stadia projednání věci před soudem. Došlo k výraznému posílení postavení státního zástupce v přípravném řízení a současně i ke zvýšení jeho odpovědnosti za výsledek a průběh řízení. Další změna se týkala zániku vyšetřovatele jako samostatného procesního subjektu a vytvoření nové Služby kriminální policie a vyšetřování na teritoriálním principu řízení. Novela odlišila jednotné přípravné řízení na standardní (koná se v zásadě o všech trestných činech), zkrácené (fakultativně se koná v případech upravených v § 179a odst. 1 tr. řádu) a rozšířené přípravné řízení (rozdíl mezi rozšířeným a standardním přípravným řízením se fakticky týká výlučně fáze vyšetřování). Mezi další podstatné zásahy patří změny v dokazování, nahrazení revizního principu zásadou vázanosti odvolacího soudu obsahem podaného odvolání, posílení zásady apelační a zavedení mimořádného opravného prostředku dovolání.

Tato novela vytvořila pojem policejní orgán, který je zakotven v § 12 odst. 2 tr. řádu. Dle trestního řádu platného do roku 2001 byl k zadržení obviněného a podezřelého ze spáchání trestného činu oprávněn pouze vyšetřovatel. Policejní orgán využíval institut omezení osobní svobody podle ustanovení § 76 odst. 2 tr. řádu, který byl však prvotně určen k institutu tzv. občanského zadržení. Tím, že byl vytvořen pojem policejní orgán, nebylo nutné provádět v § 75 a § 76 tr. řádu jakékoli další podstatné změny. Změnu v souvislosti se

zadržením přinesla novela zavedením zkráceného přípravného řízení dle § 179a až 179f tr. řádu. V rámci tohoto řízení byl zaveden pojem zadržený podezřelý, jehož postavení po sdělení podezření postupem podle § 179b odst. 3 tr. řádu je obdobné jako postavení zadržené osoby podezřelé z trestného činu. Zásadní rozdíl je v tom, že zadržené osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nepřísluší právo žádat o ustanovení obhájce.

4.2 Předvolání

Předvolání je prvotní úkon, kterým se především zajišťuje přítomnost potřebných osob. Je to způsob výzvy, aby se určitá osoba dostavila v určitý den a hodinu na určené místo k orgánu činném v trestním řízení. Předvolání má formu opatření, většinou písemnou formu. Předvolání obviněného se doručuje do vlastních rukou s upozorněním na následky nedostavení se. Při nedostavení se, bez řádné omluvy, lze znalci případně tlumočnickovi uložit pořádkovou pokutu do 50.000,- Kč. Pořádková pokuta může být uložena i opakovaně. Proti uložení pokuty lze podat stížnost s odkladným účinkem. Svědka a obviněného lze kromě uložení pokuty zároveň předvést. Na všechny tyto možnosti je třeba v předvolání upozornit.

4.3 Předvedení

Předvedení je procesním úkonem, kterým orgán činný v trestním řízení donucením zajišťuje přítomnost osoby pro potřebu trestního řízení proti její vůli. Předvedení má taktéž formu opatření, které upravuje trestní řád podle procesního postavení osoby:

- obviněného (§ 90 tr. řádu)
- svědka (§ 98 tr. řádu)
- jiné osoby v přípravném řízení (která nevyhověla výzvě k dostavení se dle § 158 odst. 3 písm. a), odst. 6 tr. řádu)

Předvedení znalce, tlumočnicka či jiné osoby nelze podle platné úpravy tr. řádu provést.

Jestliže se obviněný bez dostatečné omluvy na řádné předvolání nedostaví, lze jej předvést. Podmínky pro předvedení, které rovněž představují určitý zásah do osobní svobody obviněného, jsou stanoveny kumulativně a musí být tedy splněny současně:

- a) obviněný byl k výsledkům řádně předvolán,
- b) k výsledku se nedostavil,

- c) učinil tak bez dostatečné omluvy,
- d) na možnosti předvedení a na případné uložení pořádkové pokuty (popřípadě na jiný postih místo ní) byl v předvolání upozorněn.

Předvedení je i při splnění všech těchto podmínek fakultativní možnost, a bude tedy na rozhodnutí příslušného orgánu činného v trestním řízení, zda si k výsledku nechá obviněného předvést nebo podle okolností případu bude možné zajistit jeho přítomnost jinak.

Existuje však výjimka a to u obviněného, který nemá stálé bydliště, případně se skrývá, tehdy může být předveden i bez předchozího předvolání, jestliže je to nutné k úspěšnému provedení trestního řízení.

Předvedení zpravidla realizuje základní útvar policie, v jehož služebním obvodu se obvinění zdržuje nebo se naposledy zdržoval. Je třeba dbát obecného požadavku na provádění úkonů trestního řízení, tj. musí se jednat s osobami na úkonu zúčastněnými tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení; vždy je nutno šetřit jejich osobnosti a jejich ústavou zaručených práv. Žádost o předvedení má formu opatření a bývá zpravidla písemná, ale v případech, které nesnesou odklad, může být učiněna jinak (např. telefonicky, faxem). Žádosti o předvedení je příslušný orgán povinen vyhovět (§ 8 odst. 1 tr. řádu) a může být k tomu donucován (§ 66 odst. 1, 2 tr. řádu).

Předvedení svědka je možné za stejně současně splněných podmínek jako u předvedení obviněného. I předvedení svědka má formu opatření a je fakultativní povahy. S ohledem na širší možnosti donucovat svědka k plnění svědeckých povinností oproti možnosti donucovat obviněného je i oprávnění k předvedení svědka větší, protože umožňuje orgánům činným v trestním řízení, aby nechaly svědka předvést nejen k výsledku, ale i k dalším úkonům, k nimž ho lze nutit (např. podrobit se vyšetření duševního stavu, podrobit se prohlídce těla, strpět odběr krve, zúčastnit se rekognice, rekonstrukce, prověrky na místě). Na druhé straně na rozdíl od obviněného nelze svědka předvést bez jeho předchozího řádného předvolání.

Trestní řád nemá ustanovení o tom, kdo realizuje opatření k předvedení svědka. Proto se zde používá analogicky ustanovení § 90 odst. 3 tr. řádu, které řeší tuto otázku u obviněného. Předvedení svědka totiž plní stejný účel, má stejnou povahu a je vázáno na tytéž podmínky předvedení jako předvedení obviněného.

Pokud se obviněný nebo svědek bez dostatečné omluvy nedostaví k soudu, i když byl řádně předvolán, je v kompetenci předsedy senátu (samosoudce) podle konkrétních okolností případu rozhodnout, jaké opatření zvolí k zajištění jejich účasti na soudním řízení. Takovým opatřením může tedy být předvedení nebo uložení pořádkové pokuty, případně předvedení a současné uložení pořádkové pokuty. Platná zákonná úprava nevyžaduje, aby předvedení obviněného nebo svědka předcházelo uložení pořádkové pokuty. Je ovšem nezbytné, aby předseda senátu (samosoudce) požadoval příslušný orgán policie o předvedení jen v nezbytných případech, když z konkrétních okolností, charakterizujících zejména osobní profil a způsob života uvedených osob, je zřejmé, že uložení pořádkové pokuty, případně jiným opatřením nelze zajistit jejich účast na soudním řízení. Žádost předsedy senátu (samosoudce) o předvedení obviněného nebo svědka k soudu je nutno považovat za jeden z pokynů vydaných v mezích pravomoci soudu, který jsou příslušníci policie ve smyslu zákona o Policii České republiky povinni splnit. Policejní orgány nejsou oprávněny přezkoumávat správnost soudem zvoleného opatření.

Dále je policejní orgán v přípravném řízení oprávněn předvést další osoby, které nevyhověly výzvě k dostavení se dle § 158 odst. 3 písm. a), odst. 6 tr. řádu. Policejní orgán k objasnění a prověření skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, opatřuje potřebné podklady a nezbytná vysvětlení a zajišťuje stopy trestného činu. V rámci toho je, kromě jiného, oprávněn vyžadovat vysvětlení od fyzických a právnických osob a státních orgánů. Policejní orgán je oprávněn vyzvat osobu, aby se dostavila k podání vysvětlení ve stanovené době na určené místo; v případě zvlášť závažného zločinu¹⁴ je osoba povinna výzvě vyhovět ihned. Jestliže se osoba, která byla řádně vyzvána k podání vysvětlení, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předvedena. Na tuto skutečnost a možné následky musí být upozorněna stejně jako svědek nebo obviněný.

Tedy předvedení přichází v úvahu za těchto podmínek:

- a) osoba byla řádně vyzvána k podání vysvětlení,
- b) v případě ústní výzvy u zvlášť závažného zločinu se odmítla k podání vysvětlení dostavit ihned, v ostatních případech v určenou dobu, anebo se k vysvětlení, které mělo být podáno v určitý čas a na určeném místě,

¹⁴ Zvlášť závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let (§ 14 odst. 3 z. č. 40/2009 Sb.).

nedostavila, aniž by výslovně vyjádřila zásadní neochotu se dostavit k podání vysvětlení,

- c) učinila tak bez dostatečné omluvy,
- d) na možnost předvedení a na případné uložení pořádkové pokuty (popř. jiný postih místo ní) byla při výzvě k podání vysvětlení upozorněna.

Podmínky jsou stanoveny kumulativně a předvedení je i při splnění všech uvedených podmínek fakultativní možností.

4.4 Vazba

Jedná se o zajišťovací institut, jehož účelem je zajistit osobu obviněného pro účely trestního řízení a výkonu trestu, zabránit obviněnému, aby mařil či ztěžoval provádění důkazů, vyhýbal se trestnímu řízení nebo trestu, popřípadě zabránit mu v dokonání trestného činu nebo páčání nové trestné činnosti.¹⁵ Vazba jako zajišťovací prostředek má povahu nezbytného omezení občanských práv, nikoliv trestní sankce. Vazba nemá povahu trestu ani žádné výchovné poslání a nesmí být pojímána jako předběžný výrok o vině s ohledem na zásadu presumpce nevinny (§2 odst. 2 tr. řádu).

4.4.1 Podmínky pro vzetí do vazby

Zákonné podmínky pro vzetí osoby do vazby lze rozdělit na dvě části, a to na materiální a zákonem stanovené. Materiální předpoklady vycházejí ze zákonem vymezených důvodů vazby. Jedná se o tyto předpoklady:

- Osoba, již lze vzít do vazby, je pouze osoba obviněného. Proti této osobě již bylo zahájeno trestní stíhání (dle § 160 tr. řádu) a to doručením usnesení o zahájení trestního stíhání. Vzít do vazby jinou osobu (např. svědka) není možné.
- Dosud zjištěné skutečnosti nasvědčují tomu, že skutek pro který bylo zahájeno trestní stíhání, byl spáchán, má všechny znaky trestného činu a jsou zřejmé důvody k podezření, že tento trestný čin spáchal obviněný. Základní okolnosti

¹⁵ Jelínek a kol. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007, s. 276.

nasvědčují tomu, že se obviněný dopustil úmyslného trestného činu musí existovat již v době zahájení trestního stíhání.¹⁶

- Existence konkrétních skutečností, nejen nasvědčujících spáchání trestného činu a důvodnost trestního stíhání, ale i odůvodňující obavy podle § 67 písm. a) až c) tr. řádu.
- Účelu vazby není možno dosáhnout jiným způsobem – krajní prostředek
- Obviněný je stíhán pro úmyslný trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje dvě léta, nebo pro nedbalostní trestný čin, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje dvě léta - § 68 odst. 2. omezení se neužijí za předpokladu uvedených v § 68 odst. 3 – obviněný uprchl nebo se skrýval, opakovaně se nedostavil na předvolání a nepodařilo se jej předvést, ani jinak zajistit jeho účast při úkonu trestního řízení, je neznámé totožnosti a dostupnými prostředky se ho nepodařilo zjistit, již působil na svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařil objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, nebo pokračoval v trestné činnosti, pro niž je stíhán. Tyto uvedené skutečnosti musí být bezpečně zjištěny, nestačí pouhé podezření.
- Rozhodnutí o vazbě vždy musí vydat soud (senát, samosoudce, soudce), v přípravném řízení na návrh státního zástupce¹⁷ formou usnesení. Nikdo jiný není oprávněn vzít obviněného do vazby.

Další podmínky pro vzetí do vazby jsou přesně stanoveny zákonem a to v § 67 tr. řádu pod písmeny a), b), c). Tyto podmínky jsou velmi důležité i pro další výklad o zadržení.

a) Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat, aby se tak trestnímu stíhání nebo trestu vyhnul, je dán **důvod vazby útěkové podle § 67 písm. a) tr. řádu**. Především vazba útěková slouží k zajištění přítomnosti obviněného pro provádění procesních úkonů v přípravném řízení.

¹⁶ Usnesení Ústavního soudu I. ÚS 46/96.

¹⁷ § 68 odst. 1 a § 73b odst. 1 z.č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

Pro důvodnou obavu, že obviněný uprchne nebo se bude skrývat postačí existence kterékoli z demonstrativně vyjmenovaných okolností v ustanovení, zejména nelze-li totožnost obviněného hned zjistit, nemá-li stálé bydliště anebo hrozí-li mu vysoký trest. Pokud jde o stupeň pravděpodobnosti, za kterého se lze důvodně domnívat, že se obviněný skutečně pokusí vyhnout trestním následkům svého jednání, nelze klást na rozhodující orgán tak vysoký požadavek jistoty jako při rozhodování o vině obviněného. Při rozhodování o vzetí obviněného do vazby podle § 67 písm. a) je nutné posuzovat nejenom okolnosti konkrétního případu, ale i osobní, rodinné a majetkové poměry obviněného.

b) Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude působit na dosud nevyslechnuté svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování skutečností závažných pro trestní stíhání, je dán **důvod vazby koluzní podle § 67 písm. b) tr. řádu**. Formy koluzního jednání jsou v daném ustanovení uvedeny příkladmo. Novela č. 265/2001 Sb. upravila dobu trvání koluzní vazby v ustanovení § 71 odst. 2 TrŘ.

Působením na svědky nebo spoluobviněné se rozumí zákonem zakázané přímé nebo zprostředkované ovlivňování, např. přesvědčování svědků nebo spoluobviněných, aby nevyprávěli pravdu, vzájemné dohody, podplácení nebo vyhrožování. Koluzní vazba podle zmíněného ustanovení předpokládá aktivní činnost obviněného směřující k maření skutečností závažných pro trestní stíhání. Takovými skutečnostmi jsou obecně okolnosti podle § 89 odst. 1 písm. a), b), c), e) tr. řádu.

Objasňováním skutečností závažných pro trestní stíhání se rozumí dokazování podle trestního řádu. Koluzní jednání obviněného musí být podloženo odpovídajícími zjištěními k osobě obviněného a k dané věci. Nestačí jen „určitá důkazní situace“, musí zde být konkrétní skutečnosti nasvědčující obavě, že obviněný má koluzní záměry.

Jiným mařením objasňování skutečností je nepřípustné působení na znalce, padělání, pozměňování, ničení listinných či věcných důkazů, působení na osobu dosud nepředvolanou. Nebezpečí koluze přichází v úvahu vůči všem důkazním prostředkům i zdrojům důkazů. Na druhou stranu nepřichází v úvahu při uplatňování zákonných práv obviněného na obhajobu, např. při odmítnutí výpovědi nebo při nesplnění povinnosti strpět úkon podle § 114 tr. řádu.

c) Jestliže z jednání obviněného nebo dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že obviněný bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhán, dokoná trestný

čin, o který se pokusil, nebo vykoná trestný čin, který připravoval nebo kterým hrozil, je dán **důvod vazby předstižné podle § 67 písm. c) tr. řádu**. Důvody pro uplatnění vazby předstižné jsou v ustanovení vyjmenovány taxativně (na rozdíl od vazby útěkové a koluzní). Vazba je na základě výše uvedených skutečností nazývána také *vazbou preventivní*. Jestliže se zásahy policejních orgánů do ústavně chráněných občanských práv použijí proti osobám, vůči nimž neprobíhá trestní řízení, jde o opatření *mimoprocesní*, pro něž zákonný podklad tvoří právo administrativní, resp. bezpečnostní.¹⁸ Preventivně-bezpečnostní charakter má předstižná vazba i v případě, že se uplatní vůči obviněnému, proti němuž je vedeno trestní řízení a je zde důvodná obava, že se dopustí další trestné činnosti.

Nebezpečí další trestné činnosti v případě předstižné vazby musí být *aktuální* (obviněný musí být způsobilý takovou trestnou činností spáchat) a *akutní* (uvedené nebezpečí musí hrozit bezprostředně).

4.4.2 Délka trvání vazby

U takzvaných vazebních věcí je povinnost orgánů činných v trestním řízení tyto vyřizovat přednostně a s největším urychlením. Toto platí obecně u všech věcí, kde je omezena osobní svoboda.

Samotná délka vazby je určena závažností trestného činu, pro který je obviněný stíhán a to v rozmezí od jednoho roku (u trestného činu spadajícího do příslušnosti samosoudce) do čtyř let (u trestného činu, za který je možno uložit výjimečný trest). Délka vazby je rozdělena v poměru na třetiny. Jedna třetina připadá na přípravné řízení a dvě třetiny na řízení před soudem. Během trestního řízení existuje i obligatorní systém přezkumu trvání vazby a to již během přípravného řízení. Při ponechání obviněného ve vazbě má státní zástupce, následně soudce, či v jednání před soudem soud, povinnost každé tři měsíce přezkoumat důvodnosti trvání vazby. Délka vazby v případech mladistvých obviněných je stanovena zákonem č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů. V tomto případě je její délka dva měsíce, u zvláště závažných provinění šest měsíců. Její prodloužení je možné pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem. Rovněž možnosti jejího případného nahrazení jsou odlišné.

¹⁸ Mandák, V. *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975, s. 122.

Do lhůty trvání vazby se započítává doba, během které byla omezena osobní svoboda osoby v rámci zadržení či zatčení, případně i ta omezení v rámci trestní věci, která neskončila vzetím obviněného do vazby.

O vzetí do vazby je třeba na žádost obviněného informovat osobu, jež si určil. U mladistvého vždy zákonného zástupce, středisko Probační a mediační služby a orgán sociálně-právní ochrany dětí. Vazba se vykonává ve věznicích, které spadají pod Ministerstvo spravedlnosti.

4.5 Zadržení dle § 75 tr. řádu

Toto krátkodobé omezení osobní svobody slouží k přezkoumání důvodů vazby. Zadržení může provést pouze policejní orgán, ve zvláštních případech státní zástupce (§ 161 odst. 3, 4 tr. řádu a § 174 odst. 2 písm. c) tr. řádu). Policejní orgán je povinen provedené zadržení státnímu zástupci bezodkladně ohlásit a předat mu protokol, který sepsal při zadržení osoby a další materiál, který státní zástupce potřebuje k případnému podání návrhu na vzetí do vazby. Jedná se o fyzické omezení osobní svobody, které může trvat pouze nezbytnou dobu nejvýše však 48 hodin. Během této doby musí být obviněný předán soudu nebo propuštěn na svobodu. Zadržení obviněného a jeho případné propuštění se děje formou opatření a není proti tomuto přípustný žádný opravný prostředek. Předpoklady pro zadržení jsou:

- jedná se o obviněného
- je zde dán některý z důvodů vazby
- pro neodkladnost věci nelze rozhodnutí o vazbě předem opatřit

4.6 Zadržení dle § 76 tr. řádu

4.6.1 Zadržení dle § 76 odst. 1 tr. řádu

Ustanovení § 76 trestního řádu upravuje zadržení osoby, která je ze spáchání trestného činu pouze podezřelá. Jedná se o krátkodobý zásah do osobní svobody prováděný policejním orgánem za účelem přezkoumání důvodů vazby (lhůta 48 hodin společná pro policejní orgán a státního zástupce). Policejní orgán může v naléhavých případech podezřelou osobu zadržet, je-li dán některý z důvodů vazby, i když proti ní dosud nebylo zahájeno trestní stíhání. K zadržení je třeba předchozího souhlasu státního zástupce. Bez takového souhlasu lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu předem nelze dosáhnout,

zejména je-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastižena na útěku. Musí být splněny následující podmínky:

- Jedná se o osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, toto podezření musí být dostatečně odůvodněno, nejedná se však o nezvratné důkazy, ale konkrétní skutečnosti zakládající důvodné podezření
- Nejedná se o obviněného (v tomto případě by následoval postup dle § 75 tr. řádu)
- Je zde některý z vazebních důvodů
- Jde o naléhavý případ, zejména hrozí-li zmaření nebo podstatné ztížení účelu trestního řízení
- Je nutný předchozí souhlas státního zástupce, bez takového lze zadržení provést, jen jestliže věc nesnese odkladu a souhlasu nelze předem dosáhnout, zejména byla-li osoba přistižena při trestném činu nebo zastižena na útěku.

4.6.2 Zadržení dle § 76 odst. 2 tr. řádu

Podle ustanovení § 76 odst. 2 tr. řádu smí osobní svobodu osoby, která byla přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté, omezit kdokoli mimo policejní orgán ve smyslu § 12 odst. 2 tr. řádu, včetně příslušníka PČR, který nemá postavení policejního orgánu, neboť policista musí vždy postupovat podle § 76 odst. 1 tr. řádu, a to bez ohledu na to, v jakém policejním útvaru je zařazen.¹⁹ Další podmínky, které musejí být splněny jsou:

- osoba je přistižena při trestném činu nebo bezprostředně poté
- nutnost zjistit její totožnost, zamezit jejímu útěku nebo zjistit důkazy

Za těchto podmínek omezit osobní svobodu podle tohoto ustanovení smí kdokoli, je však povinen ihned tuto osobu předat policejnímu orgánu. Jde-li o příslušníka ozbrojených sil, může být též předán nejbližšímu útvaru ozbrojených sil nebo správci posádky. Nelze-li takovou osobu ihned předat, je třeba některému z uvedených orgánů omezení osobní svobody bez odkladu oznámit. Faktické omezení osobní svobody začíná od okamžiku převzetí osoby policejním orgánem.

¹⁹ Výkladové stanovisko NSZ 6/2002.

5. Omezení osobní svobody podle zákona o PČR

Vedle procesních prostředků zasahujících do osobní svobody existují zajišťovací úkony podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky. Jedná se o úkony prováděné mimo trestní řízení, které především směřují k naplnění účelu nikoli trestního, ale správního řízení. Jedná o krátkodobá omezení osobní svobody, která mají spíše pořádkový účel a předcházejí bezprostředně hrozícímu nebezpečí nebo újmě, jde o zajištění a omezení pohybu agresivních osob.

5.1 Předvedení

Policie může požadovat potřebné vysvětlení od osoby, která může přispět k objasnění skutečností důležitých pro odhalení trestného činu nebo přestupku a jeho pachatele, k vypátrání hledané osoby nebo pohřešované osoby anebo věci, nebo pro přípravu a výkon opatření k zajištění bezpečnosti osoby chráněné podle policejního zákona nebo jiného prvního předpisu. V případě potřeby osobu vyzvat, aby se ve stanovenou dobu dostavila na určené místo k sepsání úředního záznamu o podání vysvětlení.

Předvedení osoby povinné k podání vysvětlení dle § 61 odst. 5 policejního zákona musí předcházet splnění téměř shodných podmínek jako v případě předvedení podle trestního řádu. Omezit osobní svobodu tímto způsobem lze za podmínky, že osoba nevyhoví bez dostatečné omluvy nebo bez závažných důvodů výzvě. Omezení osobní svobody je možné jen na dobu sepisování úředního záznamu o podání vysvětlení, který je policista povinen sepsat bez zbytečného odkladu po předvedení osoby.

V případě, že bude podáním vysvětlení zjištěno, že se nejedná o přestupek, ale trestný čin, vydá policejní orgán záznam o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. řádu a nadále se bude potupovat podle trestního řádu ve fázi přípravného řízení. Lhůtu omezení osobní svobody při předvedení je nutné započít do lhůty 48 hodin podle ustanovení § 75, § 76 odst. 4, § 77 odst. 1 tr. řádu.

Další možné předvedení je i podle § 63 odst. 3 policejního zákona v případě oprávnění policisty požadovat prokázání totožnosti. Policista je oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti osobu jen v taxativně stanovených případech podle § 63 odst. 2 policejního zákona. Omezit osobní svobodu lze, odmítne-li osoba prokázat svoji totožnost nebo, nemůže-li ji prokázat ani po poskytnutí potřebné přiměřené součinnosti a policista nemůže její totožnost zjistit

provedením úkonu na místě. Policista osobu předvede k provedení úkonů směřujících ke zjištění její totožnosti.

Nelze-li totožnost předvedené osoby zjistit na základě sdělených údajů ani v dostupných evidencích, může policista získat potřebné informace k jejímu ztotožnění snímáním daktyloskopických otisků, zjišťováním tělesných znaků, měřeními těla, pořizováním obrazových, zvukových a jiných záznamů a odebíráním biologických vzorků umožňujících získání informací o genetickém vybavení.

Po zjištění totožnosti policista předvedenou osobu propustí, nebrání-li tomu zákonné důvody. Zákonným důvodem může být zajištění podle policejního zákona nebo zatčení a zadržení podle trestního řádu. Nejistí-li policista totožnost osoby ani do 24 hodin od předvedení, je povinen ji propustit.

Dle § 65 odst. 3 policejního zákona je policista oprávněn předvést osobu, u níž nelze na místě provést úkon získání osobních údajů pro účely budoucí identifikace. Policie může při plnění svých úkolů pro účely budoucí identifikace u vyjmenovaných osob v § 65 odst. 1 policejního zákona snímat daktyloskopické otisky, zjišťovat tělesné znaky, provádět měření těla, pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy a odebírat biologické vzorky umožňující získání informací o genetickém vybavení. Po provedení úkonu policista osobu propustí.

Jak u § 63, tak § 65 policejního zákona pokud nelze úkon pro odpor osoby provést, je policista oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Překonat odpor osoby nelze, jedná-li se o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity.

5.2 Připoutání

Podle ustanovení § 25 policejního zákona je policista oprávněn omezit možnost volného pohybu osoby, která fyzicky napadá policistu nebo jinou osobu, ohrožuje vlastní život, poškozujícím majetek nebo se pokusí o útěk, připoutáním k vhodnému předmětu, zejména pomocí pout.

Omezení musí být ukončeno v okamžiku, kdy je zřejmé, že osoba jednání nebude opakovat, maximálně však po uplynutí 2 hodin od okamžiku připoutání.

V tomto případě nejde ani tak o omezení osobní svobody v pravém slova smyslu, jako o velmi krátké opatření sloužící k uklidnění osoby či k jejímu následnému přesunu do policejní cely.

5.3 Zajištění

Zajištění vedle zadržení je dalším z případů krátkodobého omezení osobní svobody. Je upraveno v § 26 a následných policejního zákona. Účelem tohoto institutu je ochrana života, zdraví a majetku a také úspěšné provedení či dokončení jiného policejního úkonu.

Policista je podle policejního zákona oprávněn zajistit osobu, která

- a. svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život, život nebo zdraví jiných osob anebo majetek,
- b. v budově útvaru policie úmyslně znečišťuje nebo poškozují majetek anebo slovně uráží policistu nebo jinou osobu,
- c. má být předvedena podle jiného právního předpisu²⁰,
- d. utekla z výkonu trestu odnětí svobody, z výkonu ochranného léčení, ústavní výchovy, předběžného opatření nebo ochranné výchovy anebo zabezpečovací detence,
- e. při předvedení kladla odpor nebo se pokusila o útěk,
- f. byla přistižena při jednání, které má znaky správního deliktu, je-li důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat anebo mařit řádné objasnění věci,
- g. není trestně odpovědná a byla přistižena při jednání, které má znaky trestného činu, je-li důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat anebo mařit řádné objasnění věci, nebo
- h. je nezletilá, je-li to nezbytné pro její navrácení do rodičovské nebo jiné obdobné péče jejímu zákonnému zástupci²¹

²⁰ Například zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 141/161 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění zákona č. 413/2005 Sb.

Po pominutí důvodů zajištění policista osobu neprodleně propustí, nestanoví-li tento zákon jinak. Je-li pro to právní důvod, předá osobu příslušnému orgánu nebo zařízení pro výkon ochranného opatření. Zajištění může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody.

5.4 Zajištění cizince

Speciálním druhem zajištění podle policejního zákona je zajištění cizince, to se však účelem i úpravou liší od zajištění cizince podle cizineckého zákona, které je předmětem následující kapitoly.

Policista je dle policejního zákona (§ 27) oprávněn zajistit cizince, jestliže

- se cizinec dopustil jednání, pro které lze pobyt na území České republiky ukončit nebo zahájit řízení o správním vyhoštění,
- bylo zahájeno řízení o správním vyhoštění a policista zajistí důvod pro zajištění cizince podle jiného právního předpisu²²,
- cizinec má být podle vykonatelného rozhodnutí vyhoštěn, nebo
- je důvod se domnívat, že cizinec neoprávněně vstoupil na území České republiky nebo zde neoprávněně pobývá²³

Policista o zajištění cizince z těchto důvodů bez zbytečného odkladu informuje orgán, který rozhoduje o ukončení pobytu na území České republiky nebo o správním vyhoštění. Je oprávněn cizince zajistit do doby, než tento orgán cizinci doručí rozhodnutí o ukončení pobytu nebo sdělení o zahájení řízení o správním vyhoštění. Zajištění ve výše uvedených případech může trvat nejdéle 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. Pokud rozhoduje orgán o ukončení pobytu na území České republiky nebo o správním vyhoštění může zajištění trvat nejdéle 48 hodin o okamžiku omezení osobní svobody. Tyto doby se nesčítají.

²¹ VANGELI, B. *Zákon o Polici České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 130.

²² Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²³ VANGELI, B. *Zákon o Polici České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 138.

6. Omezení osobní svobody podle azylového zákona a cizineckého zákona

Omezení osobní svobody podle azylového zákona tvoří spolu se zajištěním cizince podle cizineckého zákona částečně propojený systém administrativních detencí.

6.1 Omezení osobní svobody podle cizineckého zákona

Zajištění cizince je upraveno zejména v ustanoveních §§ 124 – 129 cizineckého zákona.

Podle cizineckého zákona v rozhodném znění je policie oprávněna zajistit cizince staršího 15 let, jemuž bylo doručeno sdělení o zahájení řízení o správním vyhoštění, je-li nebezpečí, že by mohl ohrozit bezpečnost státu, závažným způsobem narušit veřejný pořádek nebo mařit anebo ztěžovat výkon rozhodnutí o správním vyhoštění. Účelem zajištění je tak primárně ochránit bezpečnost státu a veřejný pořádek. Dále může být cizinec zajištěn, je-li evidován v evidenci nežádoucích osob nebo je nežádoucí osobou zařazenou do informačního systému smluvních států. Policie může rovněž zajistit cizince, který učinil prohlášení o mezinárodní ochraně nebo podal žádost o mezinárodní ochranu, jestliže již bylo o jeho vyhoštění pravomocně rozhodnuto nebo je řízení o správním vyhoštění zahájeno z důvodů podle § 119 odst. 1 písm. a), anebo § 119 odst. 1 písm. b) bodu 6 nebo 7. A konečně lze zajištění provést i za podmínek stanovených v novém ustanovení § 124b cizineckého zákona. Policie zajistí na dobu nezbytně nutnou cizince staršího 15 let, který nevyužil možnosti dobrovolné repatriace podle zvláštního právního předpisu²⁴, za účelem jeho vycestování z území, jestliže:

- nepodal žádost o mezinárodní ochranu, ačkoliv k tomu byl vyzván
- nevycestoval po pravomocném ukončení řízení mezinárodní ochrany z území ve lhůtě stanovené výjezdním příkazem nebo ve lhůtě do 30 dnů, nebyl-li cizinci příkaz udělen

²⁴ Zákon č.325/1999 Sb., o azylu a o změně zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, (zákon o azylu), ve znění pozdějších předpisů.

- mu uplynula doba oprávnění k pobytu na území uděleného osobě požívající doplňkové ochrany

Zvláštním případem zajištění podle cizineckého zákona je pak zajištění cizince za účelem jeho předání nebo průvozu upravené v ustanovení § 129 cizineckého zákona.

O zajištění cizince rozhoduje orgán policie, přičemž jeho rozhodnutí nabývá právní moci doručením nebo poté, co cizinec rozhodnutí odmítne převzít. Po právní moci rozhodnutí může policie cizince zajistit.

Zajištění musí být bez zbytečného odkladu ukončeno po zániku důvodu pro zajištění. Zda důvody pro zajištění trvají, je přitom policie povinna zkoumat po celou dobu trvání zajištění. Dále se zajištění ukončuje, rozhodne-li soud ve správním soudnictví o zrušení rozhodnutí o zajištění cizince, nařídil-li soud v řízení podle zvláštního právního předpisu (§ 200o až 200u zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu ve znění pozdějších předpisů, dále jen „o.s.ř.“) propuštění cizince, je-li cizinci udělen azyl nebo doplňková ochrana či je-li cizinci povolen dlouhodobý pobyt za účelem ochrany na území.

Co se týče přezkumu zajištění, je proti rozhodnutí o zajištění možno podat správní žalobu. Správní soud poté rozhodne o zákonnosti rozhodnutí orgánu policie.

Navíc je možné postupovat podle občanského soudního řádu. Na návrh cizince se zahajuje řízení podle §§ 200o až 200u o.s.ř., ve kterém soud zkoumá, zda trvají podmínky jeho zajištění.

6.2 Omezení osobní svobody podle azylového zákona

Dva případy omezení osobní svobody v režimu azylového zákona jsou držení žadatele o udělení mezinárodní ochrany v přijímacím středisku v rámci tzv. letištní procedury a držení v přijímacím středisku.

Omezení osobní svobody v rámci letištní procedury je upraveno v ustanovení § 73 azylového zákona. Podle tohoto ustanovení policie předá cizince, který učinil prohlášení o mezinárodní ochraně v tranzitním prostoru mezinárodního letiště a u něhož nejsou splněny podmínky pro zajištění podle cizineckého zákona, do přijímacího střediska na mezinárodním letišti. Doba pobytu cizince v přijímacím středisku na mezinárodním letišti nesmí být delší

než 120 dnů ode dne učinění prohlášení o mezinárodní ochraně cizincem. Přijímací středisko je nepochybně zařízením, v němž je osobní svoboda omezena.

Druhým případem omezení osobní svobody je držení v přijímacím středisku na území. Podle ustanovení § 46a azylového zákona Ministerstvo vnitra rozhodne o povinnosti žadatele o udělení mezinárodní ochrany setrvat v přijímacím středisku až do vycestování, maximálně však po dobu 120 dní, jestliže nebyla spolehlivě zjištěna totožnost žadatele, žadatel se prokazuje padělanými nebo pozměněnými doklady totožnosti, nebo je důvodné se domnívat, že by žadatel mohl představovat nebezpečí pro bezpečnost státu.

7. Policejní eskorty

Aby policie mohla plnit svoje úkoly, musí si umět zajistit přítomnost osob, které ke splnění těchto úkolů potřebuje, ať se jedná o drobné přestupce, pachatele přečinů, pachatele zločinů, pachatele zvláště závažných zločinů, osob, na které byl vydán příkaz k dodání do výkonu trestu, osob, na které byl vydán souhlas se zadržením, osob, na které byl vydán příkaz k zatčení a třeba i evropský zatýkací rozkaz. Tyto osoby musí vypátrat a eskortovat k provedení potřebných služebních úkonů, nebo je předat příslušnému orgánu. Nejprve je potřeba uvést několik pojmů.

Eskorta je přemístění (přesun nebo převoz) osoby omezené na osobní svobodě policistou do stanoveného místa. Začíná okamžikem poučení osoby policistou o omezeních na jejích právech a sdělením, že bude eskortována. Eskorta končí dosažením stanoveného místa k provedení služebních úkonů nebo předáním osoby oprávněnému orgánu (např. správnímu orgánu, státnímu zastupitelství, soudu), který převzetí osoby potvrdí v písemném záznamu.

Střežením osoby se rozumí soustavná přítomnost nejméně jednoho policisty (určeného oprávněným policistou) u osoby omezené na osobní svobodě, která byla policistou poučena o omezení na svých právech, za účelem zamezení jejímu útěku, překažení pokusů o sebepoškozování, napadení osob, poškození majetku apod.

Oprávněným policistou je vedoucí útvaru nebo organizačního článku policie nebo jeho zástupce anebo policista s pravomocí delegovanou vedoucím útvaru nebo organizačního článku policie nebo jeho zástupcem, případně jiným policistou s delegovanou pravomocí (např. dozorčí služba, velitel eskorty, velitel směny).

Příslušným orgánem cizího státu se rozumí orgán cizího státu oprávněný k převzetí cizince při uskutečnění eskorty na jiné místo určené k předání osoby nebo do země původu cizince, případně do jiného státu, který cizince přijme na svém území.²⁵

Eskortu provádějí policisté z vlastního rozhodnutí, to znamená, že se sám policista rozhodl na místě omezit osobní svobodu osoby a eskortovat ji z tohoto místa služebního zákroku nebo úkonu např. na obvodní oddělení. Dále eskortu provádějí policisté z rozhodnutí oprávněného policisty, zpravidla na základě žádosti oprávněného orgánu. V neodkladných případech může být rozhodnutí o eskortě vydáno ústně nebo technickými prostředky. V případě plánovaných eskort dá oprávněný policista na vědomí příslušnému operačnímu středisku policie seznam eskort, které jsou plánovány na příslušný kalendářní den.

Zpravidla eskortu provádějí dva policisté (jeden policista může provádět pěší eskortu), ale s přihlédnutím k okolnostem eskorty se počet policistů přiměřeně navyšuje. Musí být vždy určen velitel eskorty a režim eskorty (tzn. vytyčení trasy, výstroj a vybavení, použití donucovacích prostředků apod.).

Osoby omezené na osobní svobodě se při eskortě pouze nepřemísťují z jednoho místa na druhé, ale je i potřeba eskortujícími policisty tuto osobu střežit, zejména zamezit jejímu útěku. Proto je v eskortní skupině určený policista ke střežení osoby. Ten odpovídá za střežení osoby od zahájení eskorty do doby předání osoby oprávněnému orgánu, není-li stanoveno jinak. V průběhu střežení nenechává osobu samotnou bez dozoru, sleduje její chování a je připraven učinit veškerá opatření k zamezení útěku. Policista do doby předání úzce spolupracuje např. s nemocničním personálem, justiční stráží, vězeňskou službou, policisty obvodních (místních) oddělení, policisty služby kriminální policie a vyšetřování, aby zamezil případnému útěku osoby omezené na osobní svobodě.

Co se týče poskytování stravy eskortovaným osobám, tu lze podle místních podmínek na jejich žádost a finanční náklady, mají-li potřebné finanční prostředky, u kterých není důvodné podezření, že pocházejí z trestné činnosti, zajistit přiměřeně dle jejich požadavků. Zakoupení a podání stravy musí být písemně doloženo. Pokud takto nebude strava zajištěn, poskytuje se z prostředků policie. Stravování eskortovaných osob v restauracích a veřejných jídelnách je nepřípustné.

²⁵ Závazný pokyn policejního presidenta 159, ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách, čl. 1.

7.1 Zásady provádění eskorty

Při provádění eskorty policista zejména:

- Poučí eskortovanou osobu o důvodech eskorty o jejích právech a povinnostech (popsáno níže) a režimu eskorty. Dále osobu poučí o možnosti použití donucovacích prostředků za podmínek stanovených v souladu se zákonem o policii.
- Provede prohlídku osoby a případně jí odebere zbraň v souladu se zákonem o policii. V případě jakéhokoli vzdání se osoby z dosahu eskortujících policistů provede opětovnou kontrolu osoby.
- Sleduje chování této osoby a v případě porušení režimu eskorty provede služební zákrok. Neumožní vzájemné dorozumívání eskortovaných osob nebo kontakt s jinými osobami.
- Přijímá taková opatření, aby u eskortovaných osob nedocházelo k sebepoškozování, ničení majetku a odhazování věcí důležitých pro trestní nebo jiné řízení
- Neodkládá bez vážného důvodu v průběhu eskorty výstroj a výzbroj a bezdůvodně nepřerušuje průběh eskorty. Nekomunikuje s eskortovanou osobou, kromě vydávání pokynů a příkazů, nedělá jí úsluhy a nezachází s ní způsobem, který ponižuje lidskou důstojnost.²⁶

7.2 Práva a povinnosti eskortované osoby

Jak bylo již výše zmíněno, eskorta je zahájena poučením osoby eskortované o jejích právech, ale i povinnostech. Policista ji poučí v tomto rozsahu:

*1. V případě zadržení, zatčení, zajištění, předvedení od okamžiku omezení na svobodě
Policii České republiky máte tato práva:*

- a) právo na respektování vaší lidské důstojnosti, a aby na vás nebyl činěn neoprávněný fyzický ani psychický nátlak,*

²⁶ Závazný pokyn policejního presidenta 159, ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách, čl. 3.

- b) právo kontaktovat právního zástupce a právo na poskytnutí právní pomoci,*
- c) právo na lékařské ošetření určeným lékařem a vyšetření lékařem dle své volby,*
- d) právo být informován o dalším předpokládaném úředním postupu a předpokládaném trvání omezení vaší svobody, o důvodech omezení vaší osobní svobody,*
- e) právo na poučení o vašich právech a povinnostech*
- f) právo být vyslechnut,*
- g) právo odepřít výpověď,*
- h) právo být ihned propuštěn, pominou-li důvody omezení vaší svobody.*

2. V průběhu eskorty máte za povinnost:

- a) uposlechnout příkazů velitele eskorty a eskortujících policistů,*
- b) podrobit se tzv. bezpečnostní prohlídce (policisté jsou oprávněni přesvědčit se, zda nemáte u sebe zbraň a jiné předměty, kterými byste mohl(a) ohrozit život nebo zdraví své či eskortujících policistů),*
- c) v případě neuposlechnutí jsou policisté oprávněni v zákonem odůvodněných případech použít donucovacích prostředků, případně služební zbraně,*
- d) po dobu jízdy v dopravním prostředku musíte mít ruce v klíně,*
- e) nesmíte bez dovození vstávat ze sedadla nebo opouštět příkázané místo,*
- f) žádným způsobem se nesmíte dorozumívat s osobami na svobodě nebo s osobami společně eskortovanými,*
- g) nesmíte otevírat okna, kouřit, tropit hluk nebo jiným způsobem rušit průběh eskorty.²⁷*

²⁷ Formulář *Poučení eskortované osoby* z IS ETŘ – nekomerční informační systém sloužící k dokumentování průběhu trestního a přestupkového řízení, a též dalších agend zpracovávaných PČR.

8. Výkon omezení osobní svobody – policejní cely

Policie České republiky zřizuje u útvarů a organizačních článků policie tři druhy policejních cel, a to:

- 1) policejní cely určené pro vícehodinové umístění osoby omezené na osobní svobodě na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však ve lhůtě stanovené právním předpisem²⁸

Jedná se o policejní celu, která je určená k vícehodinovému pobytu osoby omezené na osobní svobodě. Policista dohlíží a kontroluje tuto osobu pomocí zvukového kamerového systému s vyvedením na panel dozorčí služby. Pro jednu osobu musí být prostor cely minimálně 5,5 m² a pro dvě minimálně 11 m². Světlá výška cely je minimálně 2,5 m. U těchto cel je požadováno denní světlo, výjimku mají pouze cely, které byly zřízeny před nabytím účinnosti závazného pokynu policejního prezidenta č. 159 o eskortách, střežení osob a policejních celách ze dne 2. prosince 2009. Místnost musí být vytopitelná na 20 °C. V prostoru cely je nutné zabezpečit k poskytnutí základní hygieny možnost použití WC a umyvadla s tekoucí vodou, které jsou umístěné mimo dosah kamery z části cely, ve které budou umístěny osoby, aby byla zajištěna důstojnost osoby při jeho použití. V prostoru viditelném z vícehodinové cely musí být umístěna tabulka informující osoby umístěné v cele o nepřetržitém monitorování prostoru cely zvukovou kamerou ve znění: „Prostor cely je sledován kamerovým systémem²⁹.“ Cela je zařízena lůžkem o rozměru 80x200 cm, které je pevně spojené s podlahou cely; je tvořeno ocelovým rámem s horní dřevěnou částí, připevněnou do rámu zapuštěnými šrouby; je opatřeno obyvatelným obalem nebo matrací s omyvatelným povrchem. Dále je zde stolek o rozměru 90x40 cm, který musí být pevně spojen s podlahou nebo stěnou cely; je tvořen ocelovým rámem a horní dřevěnou částí připevněnou do rámu zapuštěnými šrouby; umístěný v místě s optimálním osvětlením, sedačka o rozměru 40x40 cm musí být taktéž pevně přidělaná k cele z ocelovým rámem a dřevěnou horní částí, vpředu mezi rámem a dřevěnou částí je přiměřená mezera pro možnost připoutání. Do materiálního vybavení cely patří tepláková souprava nebo pracovní oblek, košile nebo tričko, trenýrky, ponožky, trepky nebo pantofle, ručník, utěrka papírové

²⁸ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád).

²⁹ Zákon č. 101/2000 Sb, o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů.

kapesníky, toaletní mýdlo, zubní kartáček, zubní pasta, toaletní papír, jídelní nádobí na jedno použití, plastový kelímek, lžice na jedno použití, spodní prádlo pro ženy, dámské hygienické vložky, příkrývka, jednorázová rouška na lůžko nebo prostěradlo.

- 2) policejní cely určené pro krátkodobé umístění osoby omezené na osobní svobodě na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však v celkovém součtu na 6 hodin, není-li možné nebo účelné tuto osobu umístit do cely pro vícehodinové umístění

Tato cela slouží ke krátkodobému pobytu osoby omezené na osobní svobodě a musí být řešena tak, aby policista, který osoby střeží, měl možnost provádět vnější vizuální dohled a kontrolu umístěných osob bez nutnosti vstupu do cel; k tomuto lze využít i příslušná technická zařízení (např. signalizace, hlasový telefon, kamerový systém). Pro jednu osobu musí být prostor cely minimálně 2,5 m². Světlá výška cely je shodná jako u vícehodinové cely. I u těchto cel je požadována možnost vytopení na 20°C a potřeba denního světla, výjimku mají pouze cely, které byly zřízeny před nabytím účinnosti závazného pokynu policejního prezidenta č. 159 o eskortách, střežení osob a policejních celách ze dne 2. prosince 2009. Hygienické zařízení nemusí být součástí cely, ale v prostorách, kde jsou tyto krátkodobé cely umístěny je třeba zabezpečit poskytnutí základní hygieny možnost použití WC a umyvadla s tekoucí vodou. Pokud je cela vybavena hygienickým zařízením platí pro jeho umístění stejné podmínky jako o vícehodinových cel. Cela je zařízena lavicí, která musí být pevně spojena s podlahovou částí nebo stěnou cely; je tvořena ocelovým rámem a horní dřevěná část je připevněna do rámu zapuštěnými šrouby, vpředu s přiměřenou mezerou pro možnost připoutání.

- 3) mobilní policejní cely určené pro krátkodobé umístění osoby omezené na osobní svobodě na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však v celkovém součtu na 6 hodin, není-li možné nebo účelné tuto osobu umístit do cely pro vícehodinové umístění

Tato cela slouží ke krátkodobému pobytu osoby omezené na osobní svobodě. V podstatě je shodná s policejní krátkodobou celou, je zde však snížen požadavek na prostor a to na nejméně 2 m² a výšku cely na 2,4 m. Denní světlo ani okna v těchto celách nejsou vyžadovány, ale osvětlení musí zabezpečovat takovou intenzitu světla, která odpovídá příslušné normě hygienického minima; dvojitý režim osvětlení (denní, noční) je požadován.

8.1 Umístování osob do policejních cel.

Umístění osoby do policejní cely má povahu tzv. bezprostředního zásahu, jemuž nepředchází žádné formalizované správní řízení. Jedná se o prvotní a krátkodobé až dlouhodobé omezení osobní svobody osoby, kterému předchází naplnění skutkové podstaty pro toto omezení osobní svobody. Umístění osoby v policejní cele je upraveno v § 28 až 33 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.

Do policejní cely je policista oprávněn umístit osobu:

- zajištěnou
- zadržanou
- zatčenou
- dodávanou do výkonu trestu odnětí svobody
- převzatou policistou k provedení procesních úkonů z vazby, výkonu trestu odnětí svobody nebo ochranného léčení, nebo
- předvedenou podle § 63 (prokázání totožnosti) nebo § 65 (získání osobních údajů pro účely budoucí identifikace), nelze-li pro odpor osoby zajistit provedení úkonu uvedeného v § 63 nebo §65

Před umístěním osoby do policejní cely je policista oprávněn přesvědčit se, zda tato osoba nemá u sebe zbraň nebo jinou věc, kterou by mohla ohrozit život nebo zdraví a takovou věc odebrat. Proto je oprávněn provést osobní prohlídku. Pro odebrání zdravotní pomůcky, jejíž odnětí způsobuje psychickou nebo fyzickou újmu, musí být pro odebrání zvláštní důvod. Policista sepíše seznam odebraných věcí a kopii předá osobě. Po propuštění osoby z policejní cely jí vrátí odebrané věci proti podpisu.

Do policejní cely se umísťují odděleně osoby:

- různého pohlaví
- mladší 18 let a dospělé,
- zadržané nebo zatčené, u nichž lze předpokládat, že proti nim bude vedeno společné trestní řízení nebo spolu jejich trestní věci souvisejí,

- které se chovají agresivně, nebo
- u nichž lze důvodně předpokládat agresivní chování

Osobu, která je zjevně pod vlivem návykové látky, lze umístit do policejní cely za podmínky, že lékař po provedeném vyšetření neshledá důvody pro její umístění na protialkoholní a protitoxikologické záchytné stanici nebo v jiném zdravotnické zřízení anebo po provedeném ošetření již nebude podle stanoviska lékaře důvod pro její umístění do těchto zařízení.

Zjistí-li policista, že osoba, která má být umístěna v policejní cele, je zraněná, nebo upozorní-li tato osoba na svou závažnou chorobu anebo je důvodné podezření, že tato osoba takovou chorobou trpí, zajistí policista její lékařské ošetření a vyžádá vyjádření lékaře k jejímu zdravotnímu stavu.

Jestliže osoba umístěna v policejní cele onemocní, utrpí jinou újmu na zdraví nebo se pokusí o sebevraždu, policista, který vykonává ostrahu cely, učiní potřebná opatření směřující k ochraně jejího života nebo zdraví, zejména jí poskytne první pomoc a přivolá lékaře, od něhož vyžádá stanovisko k dalšímu setrvání osoby v policejní cele nebo k jejímu umístění ve zdravotnickém zařízení. Pokud podle stanoviska lékaře brání zdravotní stav osoby dalšímu setrvání v policejní cele, policista tuto osobu neprodleně propustí. Je-li to z hlediska zdravotního stavu osoby nezbytné, policista zajistí její odvoz do zdravotnického zařízení. O tomto nebo o úmrtí osoby umístěné v policejní cele policista bezodkladně vyrozumí svého nadřízeného; ten neprodleně vyrozumí příslušného státního zástupce. Úmrtí osoby policie oznámí bez zbytečného odkladu také osobě blízké zemřelé osoby, pokud je známa.

Policejní cela musí být hygienicky nezávadná a musí odpovídat svému účelu. Nesmějí zde být umístěny předměty, které by mohly být zneužity k ohrožení života nebo zdraví policisty anebo jiných osob. Jestliže nemá osoba dostatečný oděv nebo její oděv je hygienicky závadný, zapůjčí jí oděv útvar policie, u kterého je policejní cela zřízena. Osoba umístěná v policejní cele má právo na přiměřený odpočinek včetně spánku, na poskytnutí nezbytných léků a zdravotních pomůcek, dostatečný přístup k vodě a toaletě, jakož i na provedení základní hygieny. Dále má právo na poskytnutí stravy třikrát denně v přiměřených intervalech. Tato osoba musí být prokazatelně seznámena o právech a povinnostech osob umístěných v policejní cele.

8.2 Práva a povinnosti osoby umístěné v policejní cele.

Osoby umístované do policejních cel dostávají k podpisu poučení o svých právech a povinnostech, což ukládá ustanovení § 33 odst. 5 zákona o policii a zní takto:

Do cely jste přijímán(a) na základě rozhodnutí policejního orgánu na dobu nezbytně nutnou, nejdéle však na 72 hodin.

1. Při umístění a pobytu v cele máte právo:

I.

- a) na respektování Vaší lidské důstojnosti a aby na Vás nebyl činěn fyzický ani psychický nátlak,*
- b) kontaktovat právního zástupce a právo na poskytnutí právní pomoci, právo informovat o své situaci osobu blízkou nebo Vámi určenou,*
- c) na vyšetření a ošetření lékařem,*

V případě, že bude zjištěno, nebo sdělíte, že jste zraněn(a) nebo trpíte závažnější chorobou, anebo v průběhu pobytu se u Vás vyskytnou zdravotní problémy, bude Vám poskytnuto lékařské vyšetření a ošetření (s přihlédnutím k omezení vyplývajícím z účelu umístění) buď služebním lékařem policie nebo lékařem zdravotnického zařízení příslušného podle místa obvodu nebo můžete požádat o vyšetření nebo ošetření lékařem dle vlastní volby, pokud časová prodleva potřebná k zajištění jeho přítomnosti bezprostředně neohrozí Vaše zdraví nebo život. Toto právo na zajištění ošetření nebo vyšetření lékařem dle vlastní volby v případě jeho nedostupnosti máte i později. Předepsané léky Vám budou podány dle pokynů lékaře.

- d) být informován(a) policisty o dalším předpokládaném úředním postupu a předpokládaném omezení Vaší svobody,*
- e) na podání návrhů, podnětů a stížností; sepsat a podat stížnost na postup Policie České republiky*

Máte-li právního zástupce, realizujte své právo podat návrhy, podněty a stížnosti jeho prostřednictvím. Pokud právního zástupce nemáte, sepišete si návrhy, podněty a stížnosti sám(a) – z bezpečnostních důvodů pod dohledem policisty v místnosti pro provádění výslechů nebo v obdobném prostoru útvaru policie. Pokud z objektivních důvodů nejste schopen(a)

sepsat návrh, podnět nebo svoji stížnost, policista zabezpečující výkon ostrahy cely o tom ihned informuje cestou příslušného operačního střediska skupinu vnitřní kontroly a po té pracovník skupiny vnitřní kontroly Váš návrh, podnět nebo stížnost sepíše a Vy jej podepíšete.

II.

- a) na přiměřený odpočinek, zpravidla v noční době mezi 22.00 až 06.00 hodinou a na tuto dobu Vám může být poskytnuta přikrývka a jednorázová rouška na lůžko nebo prostěradlo,*
- b) na provedení základní hygieny, včetně ústní hygieny, přístup k vodě a toaletě,*
- c) na poskytnutí potřebných léků a zdravotních pomůcek,*
- d) na přivolání policisty.*

III.

- a) na poskytnutí stravy pravidla 3x denně (snídaně, oběd, večeře) s tím, že strava Vám bude poskytnuta zpravidla každých 6 hodin od omezení osobní svobody,*

V případě, že Vám nárok na podání stravy vznikne v době od 22.00 do 06.00 hodiny, kdy se zpravidla strava nepodává, může Vám být poskytnuta jen na Vaši žádost. Odmítnete-li poskytovanou stravu a disponujete-li finančními prostředky, které prokazatelně nepocházejí z trestné činnosti a jste ochoten(a) náklady stravného uhradit, policista Vám zajistí stravu podle požadavku.

- b) na ponechání vlastního oděvu a v případě nutnosti zapůjčení čistého ošacení a obuvi.*

2. Při umístění a pobytu v cele máte povinnost:

- a) řídit se pokyny a příkazy policistů,*
- b) podrobit se prohlídce prováděné osobou stejného pohlaví a vydat věci, k jejichž odebrání je policista oprávněn, a kterými byste mohl(a) ohrozit zdraví nebo život vlastní nebo jiné osoby,*

Vaše věci převezme dle seznamu vyhotoveného policejním orgánem, který vede trestní řízení nebo Vás omezil na svobodě, policista zabezpečující výkon ostrahy cely. Pokud u Vás

budou prohlídkou dodatečně nalezeny další věci, kterými byste mohl(a) ohrozit zdraví nebo život svůj neb jiné osoby, provede policista zabezpečující výkon ostrahy cely za evidování nalezených věcí do dodatku k protokolu, jehož správnost a úplnost stvrdíte svým podpisem. Seznam rovněž podepíše policista předávající osobu do cely. Věci budou uloženy do úschovny a v případě propuštění Vám budou dle seznamu a proti podpisu vráceny. V případě rozhodnutí soudu o Vašem vzetí do vazby budete se svými věcmi eskortován(a) do určené vazební věznice a Vaše věci budou dle seznamu předány tamní Vězeňské službě České republiky. Po prohlídce Vám může být zapůjčen čistý oděv a obuv (tepláková souprava, pantofle – z vybavení cely); můžete si ponechat oděv svůj, pokud splňuje hygienická kritéria (platí u umístění nad 6 hodin).

c) udržovat pořádek v cele,

d) nepoškozovat zařízení cely,

e) neprodleně nahlásit policistovi zabezpečujícímu výkon ostrahy cel závady, které vzniknou při Vašem pobytu v cele.

Všeobecně:

Výkon ostrahy provádějí policisté určení k zabezpečení výkonu ostrahy cely nebo další určení policisté útvaru policie. Kontrola chování umístěných osob v celách se provádí nepravdělně, v průběhu celého omezení osobní svobody osoby. Policisté jsou oprávněni v zákonem odůvodněných případech použít i donucovacích prostředků podle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky.³⁰

Nakonec osoba omezená na osobní svobodě pod uvedené datum a čas potvrdí svým podpisem, že poučení porozuměla a obdržela jeho kopii, společně s kopií úředního záznamu o umístění své osoby do cely.

³⁰ Formulář *Poučení osoby při umístění do cely* z IS ETR – nekomerční informační systém sloužící k dokumentování průběhu trestního a přestupkového řízení, a též dalších agend zpracovávaných PČR.

9. Etika při výkonu omezení osobní svobody v zařízeních PČR

Etika je dle filosofického slovníku *ve vlastním smyslu filosofická disciplína, jejímž předmětem jsou hodnotící soudy, které se týkají rozlišování dobrého a zlého... Etika reflektuje morálku a táže se na její založení, zdůvodnění legitimizaci a legalizaci. Klade si otázky typu: Co je dobré? Jaký je smysl mého chování? Jak mám jednat? Co je ctnost? Co je spravedlnost? Proč mám jednat tak a tak? Obsahuje též řadu hypotéz o člověku a jeho povaze. Během dějin se na základě různých přístupů k řešení těchto otázek vyčlenila široká škála směrů, jež lze rozdělit na tři základní proudy: etika deskriptivní, etika preskriptivní a metaetika.*³¹

Ve slovníku cizích slov můžeme nalézt jinou definici etiky, a to etika je *jedna z filosofických disciplín, nauka o mravnosti, o podstatě morálního vědomí a jeho původu; mravouka.*³²

Povolání policisty je velmi náročné. A to nejen po stránce profesionální a psychické, ale i po stránce mravní. Jen málokteré jiné povolání vyžaduje v takové míře morální hodnocení, rozhodování a přináší tolik morálních dilemat jako je povolání policisty. Morální rozhodování je součástí policejní práce od neposlednějšího policisty až po policejního presidenta. Myslím si, jestliže hlavním požadavkem, kladeného na policistu v totalitním státě byla bezvýhradná poslušnost vůči nadřízeným, na policistovi v demokratickém, právním státě je stále ve větší míře požadovaná samostatnost v rozhodování.

Všichni policisté si musejí být vědomi morální odpovědnosti, která je dána jejich postavením, a musejí se stále snažit žít podle nejvyšších možných kritérií profesionální policejní práce. Jejich povinnosti a základní pravomoci zahrnují službu společnosti, ochranu životů a majetku, ochranu důstojnosti, udržování klidu a pořádku a zajištění práv každého občana na svobodu, rovnost a spravedlnost. Měli by se chovat tak, aby nepoškodili dobré jméno policie nebo své vlastní. Nejen z těchto důvodů vznikl etický kodex policisty, který zní:

³¹ BLECHA, I., et al. *Filosofický slovník*. Olomouc, 2002, s. 109.

³² KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. Praha, 1983, s. 150.

Příslušníci Policie České republiky, vědomi si svého poslání, spočívajícího ve službě veřejnosti, založeného na úctě a respektu k lidským právům, vyjadřují následující principy, jež chtějí sdílet a dodržovat.

1. Cílem Policie České republiky je

- a. chránit bezpečnost a pořádek ve společnosti,*
- b. prosazovat zákonnost,*
- c. chránit práva a svobody osob,*
- d. preventivně působit proti trestné a jiné protiprávní činnosti a potírat ji,*
- e. usilovat o trvalou podporu a důvěru veřejnosti.*

2. Základními hodnotami Policie České republiky je

- a. profesionalita,*
- b. nestrannost,*
- c. odpovědnost,*
- d. ohleduplnost,*
- e. bezúhonnost.*

3. Závazkem Policie České republiky vůči společnosti je

- a. prosazovat zákony přiměřenými prostředky s maximální snahou o spolupráci s veřejností, státními a nestátními institucemi,*
- b. chovat se důstojně a důvěryhodně, jednat se všemi lidmi slušně, korektně a s porozuměním a respektovat jejich důstojnost,*
- c. uplatňovat rovný a korektní přístup ke každé osobě bez rozdílu, v souladu s respektováním kulturní a hodnotové odlišnosti příslušníků menšinových skupin všude tam, kde nedochází ke střetu se zákony,*
- d. při výkonu služby jednat taktně, korektně a vhodně uplatňovat princip volného uvážení,*

- e. *používat donucovacích prostředků pouze v souladu se zákonem; nikdy nezacházet s žádnou osobou krutě, nehumánně či ponižujícím způsobem,*
- f. *nést odpovědnost za každou osobu, která byla omezena Policií České republiky na osobní svobodě,*
- g. *zachovávat mlčenlivost o informacích zjištěných při služební činnosti,*
- h. *zásadně odmítat jakékoliv korupční jednání, netolerovat tuto protizákonnou činnost u jiných příslušníků Policie České republiky, odmítnout dary nebo jiné výhody, jejichž přijetím by mohlo dojít k ovlivnění výkonu služby,*
- i. *zásadně se vyhybat jakémukoliv jednání, které by mohlo být střetem zájmů.*

4. Závazkem vůči ostatním příslušníkům Policie České republiky je

- a. *usilovat o otevřenou a partnerskou spolupráci,*
- b. *dbát, aby vztahy byly založeny na základě profesní kolegiality, vzájemné úcty, respektování zásad slušného a korektního jednání; jakékoliv formy šikanování a obtěžování ze strany spolupracovníků či nadřízených jsou vyloučeny,*
- c. *netolerovat ani nekryt podezření z trestné činnosti jiných příslušníků Policie České republiky a trestnou činnost neprodleně oznámit; stejně tak netolerovat ani jiné jejich protiprávní jednání či jednání, které je v rozporu s Etickým kodexem Policie České republiky.*

5. Osobním a profesionálním přístupem příslušníků Policie České republiky je

- a. *nést osobní odpovědnost za svoji morální úroveň a svůj profesionální výkon,*
- b. *chovat se bezúhonně ve službě i mimo ni tak, aby důstojně reprezentovali Policii České republiky svým jednáním, vystupováním i zevněškem.*

Každý příslušník Policie České republiky, který jedná v souladu se zákonem a Etickým kodexem Policie České republiky, si plně zaslouží úctu, respekt a podporu společnosti, jejíž bezpečnost chrání i s nasazením vlastního života.³³

³³ *Etický kodex Policie ČR* [online].2008 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z [www: <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/kodex.html>](http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/kodex.html).

Smyslem tohoto kodexu a důsledkem jeho dodržování by mělo být prohloubení důvěry občanů v policii, její profesionalizace a celkové zlepšení image policie. Nezbytnou podmínkou úspěšného plnění sociálních funkcí policie v demokratickém právním státě je optimalizace vztahů policie a veřejnosti.

10. Řízené rozhovory s vrchními komisaři ÚO PČR Rakovník

10.1 Řízený rozhovor s vrchním komisařem pro službu kriminální policie a vyšetřování

V rozhovoru jde o komunikační proces mezi komunikátorem a komunikantem, kde na jedné straně je autor bakalářské práce a na druhé straně je vrchní komisař ÚO SKPV Rakovník, kpt. Ing. Rostislav Kotek. V dané problematice jsou stanoveny dvě hypotézy:

1. Omezení osobní svobody v zařízeních Policie České republiky, zejména Územního odboru Rakovník, probíhá eticky a v zákonných mezích.
2. Toto omezení se vykonává neprofesionálně, na hraně zákona a je zapotřebí provést radikální systémové změny.

Účelem a cílem tohoto řízeného rozhovoru je vyvrátit, či potvrdit některou z uvedených hypotéz a získat tak ucelený obraz o praktickém výkonu omezení osobní svobody.

Rozhovor byl uskutečněn dne 7. dubna 2010.

1) S jakými druhy omezení osobní svobody se policisté vašeho územního odboru nejčastěji setkávají?

Odpověď: Kriminalisté Územního odboru služby kriminální policie a vyšetřování nejvíce v rámci svého výkonu využívají oprávnění dané trestním řádem a to oprávnění zadržetí osoby podezřelé dle § 76 odst.1 trestního řádu, kde takto mohou omezit na osobní svobodě osobu podezřelou ze spáchání trestného činu, je-li dán některý z důvodů vazby. To je za prvé v tom případě, jestliže z jednání podezřelé osoby nebo na základě dalších konkrétních skutečností vyplývá důvodná obava, že uprchne nebo se bude skrývat, v druhém případě, jestliže nasvědčují výše uvedené skutečnosti tomu, že bude působit na dosud nevyslechnuté

svědky nebo spoluobviněné nebo jinak mařit objasňování případu a v třetím případě, že je dáno důvodné nebezpečí, že bude opakovat trestnou činnost, pro níž je řízení vedeno. Výše uvedené oprávnění je ve většině případů využíváno v případech, kdy je osoba přistižena při páchání trestného činu anebo je zastižena na útěku.

V některých případech je využíváno omezení osobní svobody, které následuje po zadržení osoby, která byla přistižena při páchání trestného činu nebo bezprostředně poté občany, tedy kýmkoli, pokud je to nutné k zajištění její totožnosti, k zamezení jejího útěku nebo k zajištění důkazů. Toto oprávnění dané komukoli je upraveno v § 76 odst.2. trestního řádu. Po tomto zadržení občany jsou tito povinni tuto osobu předat ihned policejnímu orgánu.

V menší míře je na SKPV Rakovník využíváno i oprávnění zadržet policejním orgánem obviněného, jestliže je zde dán jeden z již uvedených důvodů vazby a pro neodkladnost věci nelze rozhodnutí o vazbě předem opatřit. Toto oprávnění je dáno policejnímu orgánu ustanovením § 75 trestního řádu.

V několika případech bylo využito i omezení osobní svobody na základě příkazu k zatčení vydaným soudcem na návrh státního zástupce, které bylo vydáno na základě toho, že obviněného nelze předvolat, předvést nebo zadržet a zajistit tak jeho přítomnost u výslechu a zároveň je zde dán jeden z již uvedených důvodů vazby. Příkaz k zatčení je vydáván na základě ustanovení § 69 odst. 1 trestního řádu.

V neposlední řadě je policií v dosti častých případech využíváno omezování osobní svobody odsouzených, kteří nenastoupili do výkonu trestu ve lhůtě, která jim byla poskytnuta a na základě tohoto byl vydán příkaz k dodání do výkonu trestu dle § 321 odst. 3 trestního řádu.

2) Jaké policejní cely jsou zřízeny u vašeho územního odboru a jaké jsou jejich počty? Je tento počet dostačující?

Odpověď: U našeho územního odboru jsou cely zřízeny na základě rozkazu ředitele Krajského ředitelství policie Středočeského kraje č. 36/2009. Zřizování, provoz a vybavení policejních cel upravuje ZP PP č. 159/2009 o eskortách, střežení osob a o policejních celách. Zřizují se cely pro vícehodinové umístění, cely pro krátkodobé umístění a mobilní cely.

Co se týče policejních cel vícehodinových, dle mého názoru, je jejich počet postačující, jelikož jen v málokdy se stane, že se omezí na svobodě více jak dvě osoby, které by

nebylo možno umístit do policejní cely společně z důvodu různého pohlaví, jejich agresivního chování nebo u nichž lze předpokládat, že proti nim bude vedeno společně trestní řízení nebo spolu jejich trestní věci souvisejí. Pokud k takovému případu výjimečně dojde, je možno využít policejních cel v sousedních okresích. Vzhledem k tomu, že tyto situace nastanou jen zcela výjimečně, bylo by zřízení další cely zcela neefektivní.

Co se týče cel krátkodobých, tak jejich počet je nedostatečný, jelikož dle mého názoru, by takováto cely měla být na každém oddělení. Vzhledem k tomu, že tyto cely se na okrese Rakovník nacházejí pouze na OOP Roztoky a OOP Hořesedly, je tento počet nedostačující. Stav je neutěšený hlavně na územním odboru SKPV Rakovník, jelikož ani na jednom oddělení se krátkodobá cely nenachází. Za tohoto stavu jsou nuceni kriminalisté mezi procesními úkony osoby omezené na osobní svobodě ve dvou hlídat a tím je oslabena činnost při dalším operativním prověřování, kdy tito policisté kvůli fyzickému střežení těchto osob nemohou konat jiné úkony.

3) Myslíte si, že cely pro vícehodinové umístění osob omezených na osobní svobodě jsou u vás dostatečně vybavené?

Odpověď: Myslím si, že vícehodinové cely jsou dostatečně vybavené. Tyto cely slouží k zajištění osoby pro účely trestního řízení a pro tento účel jsou také vybaveny. Tyto cely jsou vybaveny tak, aby splňovaly všechny požadavky na zachování zdraví a hygieny osoby umístěné do policejní cely. K dispozici je přístup k vodě, toaletě, hygienickým pomůckám. Osoba umístěná do policejní cely má možnost své požadavky vyslovit, o tomto je řádně poučena. V případě policejních cel na územních odborech Rakovník jsou tyto hygienicky nezávadné a odpovídají svému účelu. Nejsou zde umístěny žádné předměty, které by mohly být zneužity k ohrožení života nebo zdraví policisty nebo jiných osob, v případě potřeby jsou připraveny k zapůjčení oděvní součásti v případě, že by osoba umístěná do policejní cely měla hygienicky závadný oděv.

4) Může se stát, že je některá osoba umístěna v cele nezákonně, stal se někdy u vás takový případ?

Odpověď: K takovému případu nedošlo. Každá osoba, která je nějakým způsobem omezena na osobní svobodě a která je umístěna do policejní cely, byla vždy umístěna na základě zákonem daných podmínek a zákonným postupem. Tyto osoby jsou omezovány na osobní svobodě a následně umísťovány do policejních cel v případě zajištění dle zákona

č. 273/2008 Sb. O Policii České republiky a v případě zadržení, zatčení a dodání do výkonu trestu odnětí svobody dle zákona č.141/1961 Sb.o trestním řízení soudním. Osoba umístěná do policejní cely je vždy řádně poučována o svých právech a již při omezování osobní svobody je poučována dle zákonných předpisů.

5) Domníváte se, že osoba omezena na osobní svobodě ve vícehodinové cele, kromě toho, že nemá možnost svobodného pohybu, je i jinak omezována na svých právech?

Odpověď: Účelem umístění osoby do policejních cel je pouze zajištění osoby pro účely trestního řízení, tedy omezení svobodného pobytu osoby po omezenou dobu, než je rozhodnuto, zda jsou ve věci dány důvody vazby. Při tomto omezení není možné omezovat tuto osobu na jiných právech, které jsou dány ústavou a zákony naší republiky. Je samozřejmostí, že je potřeba dbát na právo osoby na ošetření v lékařském zařízení v případě nemoci, zranění atd., zároveň se předchází ohrožení života a zdraví této osoby tím, že pokud je pod vlivem alkoholu nebo jiné návykové látky, nechá se provést lékařská prohlídka se zaměřením, zda je osoba schopna umístění do policejní cely. Samozřejmostí je i umožnění práva osobě umístěné do policejní cely na přiměřený odpočinek včetně spánku, na poskytnutí nezbytných léků a zdravotních pomůcek, dostatečný přístup k vodě a toaletě, jakož i umožnění základní hygieny. Dále je zajišťováno poskytování stravy těmto osobám a to třikrát denně v přiměřených intervalech.

6) Personál, tedy určení policisté k ostraze osob umístěných v celách, je dle vašeho názoru řádně vyškolen? Pokud je prováděna kontrola činnosti těchto policistů, tak jakým způsobem?

Odpověď: Po reorganizaci Policie České republiky v loňském roce, kdy byla zrušena operační střediska na tehdejších okresních ředitelstvích, bylo potřeba vyškolit všechny policisty, sloužící jak na územním odboru SKPV, tak na územním odboru VS Rakovník, jelikož do té doby střežení cel zajišťovalo pouze omezený počet policistů, sloužících na operačních střediscích. Bylo potřeba policisty seznámit jak s právním rámcem umístování osob do policejních cel, jejich následným střežením a propouštěním z cel, tak s praktickými znalostmi ohledně umístění klíčů, umístění hygienických pomůcek, kamerového sledování atd. Dále byla koordinátory územních odborů VS a SKPV vytvořena metodická pomůcka, která zahrnuje postupy před a při umístování osob do policejních cel, při průběhu střežení těchto osob a při jejich propouštění z cely. Tato metodika zahrnuje i postupy v nestandardních

situacích, postupy při administrativním záznamu tohoto procesu. Jak s právními normami, tak s metodikou byli seznámeni všichni policisté. Vyškolení se mi jeví jako dostatečné, jelikož po kontrole jak administrativy tak samotného postupu při střežení osob nebylo za celou dobu od zmíněné reorganizace zjištěno zásadnějších závad.

- 7) Reorganizací Policie České republiky bylo v roce 2009 zrušeno operační středisko u vašeho územního odboru. To znamená, že operační důstojníky, kteří kromě jiných povinností měli za úkol střežení osob umístěných ve vícehodinových celách, jednalo se cca o 10 zkušených policistů, nahradili ve střežení méně zkušené kolegové, někteří sloužící pouhých pár měsíců. Jaký je tedy váš názor na tuto situaci, nejedná se o riziko možného pochybení policisty, při tak důležitém, možná i stresujícím úkolu?**

Odpověď: Samozřejmě, že ideální situace je taková, kdy tuto specifickou činnost vykonává omezený počet policistů, kteří četností řešení problémů při střežení osob nabývají větší zkušenosti při plnění těchto úkolů. Byli jsme však postaveni před tuto nelehkou situaci střežení osob z řad policistů základních útvarů. V personální situaci nebylo možné z těchto policistů vyčlenit skupinu specialistů, kteří by mohli provádět v případě potřeby střežení osob v policejní cele. Nebylo ani jednoduché vymyslet způsob střídání služeb policistů ze všech oddělení, kteří by jen v případě potřeby byli schopni nad rámec své základní služby střežení zajistit.

Myslím si, že riziko možného pochybení policisty při střežení osoby umístěné do cely se zvyšuje tím, že toto zajišťuje více policistů, někdy policistů, kteří jsou ve služebním poměru krátkou dobu.

- 8) Jako policista již sloužíte u Policie České republiky delší dobu, dalo by se říci několik desítek let. Mohl byste mi říci svůj pohled na etiku chování policistů dříve a dnes?**

Odpověď: Mezi etikou chování policistů v dřívější době a dnes nevidím zásadní rozdíl. Samozřejmě záleží vždy na konkrétním policistovi, jaké jednání při své práci má, ale nikdy jsem nebyl přítomen tomu, že by toto jednání vybočovalo ze základních norem morálky. Nedá se tedy říci, že bych viděl obecně rozdíl mezi chováním policistů v dřívější době a v současnosti.

- 9) Z čeho si myslíte, že vznikají profesní pochybení příslušníků Policie České republiky a jak jim předcházet?**

Odpověď: Profesní pochybení policistů vznikají na základě jejich nedostatečného právního vědomí, podléháním stresovým situacím v zaměstnání, zvyšující se zátěží na policisty a samozřejmě i díky případným problémům, které řeší policisté v soukromí a nemohou tedy věnovat veškeré své úsilí a myšlenky služebním profesním záležitostem. Je tedy potřeba poskytnout policistům všechny možné podmínky pro vzdělávání právního vědomí, bez kterého tyto profesní pochybení vznikají nejčastěji a snažit se vytvořit co nejlepší podmínky pro službu jako takovou se zaměřením na možnosti a zvýhodnění volnočasových aktivit. Je až s podivem, že za současné náročnosti policejní služby k těmto profesním pochybením, alespoň na územních odborech SKPV a VS Rakovník, nedochází v tak častých případech.

Vyhodnocením provedeného rozhovoru bylo zjištěno, že osoby jsou vždy omezeny na základě zákonem daných podmínek a zákonným postupem, a to řádně proškolenými a vycvičenými policisty. Je tedy vyvrácena hypotéza č. 2 a není tedy nutné zavádět radikální systémové změny. Zároveň je potvrzena hypotéza č. 1, která dokladuje že profesní pochybení policistů vznikají na základě jejich nedostatečných právních vědomostí, podléhání stresovým situacím v zaměstnání, zvyšujících se zátěží na policisty.

10.2 Řízený rozhovor s vrchním komisařem pro vnější službu

V rozhovoru jde o komunikační proces mezi komunikátorem a komunikantem, kde na jedné straně je autor bakalářské práce a na druhé straně je vrchní komisař ÚO VS Rakovník, kpt. Ing. Jiří Jurgovski. V dané problematice jsou stanoveny dvě hypotézy:

1. Omezení osobní svobody v zařízeních Policie České republiky, zejména Územního odboru Rakovník, probíhá eticky a v zákonných mezích.
2. Toto omezení se vykonává neprofesionálně, na hraně zákona a je zapotřebí provést radikální systémové změny.

Účelem a cílem tohoto řízeného rozhovoru je vyvrátit, či potvrdit některou z uvedených hypotéz a získat tak ucelený obraz o praktickém výkonu omezení osobní svobody.

Rozhovor byl uskutečněn dne 8. dubna 2010.

- 1) S jakými druhy omezení osobní svobody se policisté vašeho územního odboru nejčastěji setkávají?**

Odpověď: Policisté se, dle mého názoru, častěji setkávají s omezením osobní svobody podle zákona č. 141/1961Sb., o trestním řízení soudním, tedy se zadržením, zatčením a dodáním do výkonu trestu odnětí svobody. Pokud srovnám umístění osob v celách v letech 2009 i 2010 jednoznačně převládá institut omezení osobní svobody podle § 76/1 trestního řádu, tedy zadržení osoby podezřelé. Předvedení a zajištění osob dle zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky je v porovnání se shora uvedenými omezeními osobní svobody prováděno v daleko menším měřítku.

2) Jaké policejní cely jsou zřízeny u vašeho územního odboru a jaké jsou jejich počty? Je tento počet dostačující?

Odpověď: Zřizování, provoz a vybavení policejních cel upravuje ZP PP č. 159/2009, o eskortách, strážení osob a o policejních celách. Na základě tohoto pokynu lze zřídit cely pro vícehodinové umístění, cely pro krátkodobé umístění a mobilní cely. Zřídit a zrušit policejní celu může pouze ředitel krajského ředitelství policie. U našeho územního odboru jsou cely zřízeny na základě rozkazu ředitele Krajského ředitelství policie Středočeského kraje č. 36/2009. Jedná se o jednu celu pro vícehodinové umístění a dvě cely pro krátkodobé umístění. Mobilní cely zde zřízeny nejsou. Uvedený počet cel na územním odboru je nedostačující. Domnívám se, že na každém základním útvaru by měla být zřízena minimálně jedna cela pro krátkodobé umístění. Zejména pak na služebnách kriminální policie.

3) Myslíte si, že cely pro vícehodinové umístění osob omezených na osobní svobodě jsou u vás dostatečně vybavené?

Odpověď: Vzhledem k tomu, že existují u policie dostatečné kontrolní mechanismy, dovoluji si tvrdit, že všechny cely na územním odboru splňují požadavky uvedené v ZP PP č. 159/2009. Můžeme polemizovat o tom, zda toto vybavení je v souladu s požadavky osob, které v těchto celách strávily delší dobu. I přesto se domnívám, že toto vybavení je dostačující.

4) Může se stát, že je některá osoba umístěna v cele nezákonně, stal se někdy u vás takový případ?

Odpověď: Umístění osoby do cely je striktně vymezeno zákonem č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky v § 28 – 33, tudíž k nezákonnému umístění by nemělo docházet. Pokud vím, tak žádná osoba nebyla u nás umístěna do cely nezákonně.

- 5) Domníváte se, že osoba omezena na osobní svobodě ve vícehodinové cele, kromě toho, že nemá možnost svobodného pohybu, je i jinak omezována na svých právech?**

Odpověď: Osoba umístěná v policejní cele je samozřejmě nucena dodržovat určité povinnosti plynoucí z jejího postavení, ale zároveň jí jsou přiznána všechna práva, se kterými ji musí policie seznámit. Domnívám se tedy, že osoba není jinak krácena na svých právech.

- 6) Personál, tedy určení policisté k ostraze osob umístěných v celách, je dle vašeho názoru řádně vyškolen? Pokud je prováděna kontrola činnosti těchto policistů, tak jakým způsobem?**

Odpověď: Policisté určení k ostraze osob umístěných v policejních celách nejsou speciálně proškoleni. Režim v celách se řídí interními akty řízení, se kterými jsou povinni seznámit se všichni policisté územního odboru. Na základě ZP PP č. 159/2009 je vedení územního odboru povinno vydat směrnice ke střežení osob umístěných do policejních cel, kde je přesně stanovena odpovědnost jednotlivých policistů. Na střežení osob v celách se podílejí všichni policisté územního odboru bez rozdílu. Kontrolu provádějí členové vedení územního odboru namátkově v mimopracovní době a po každém ukončení pobytu v policejní cele je provedena kontrola všech písemných náležitostí, které jsou stanoveny v interních aktech řízení. Průběh střežení osob je zaznamenáván do služební pomůcky „Kniha zadržených a zajištěných osob“. Všichni policisté mají kdykoliv možnost si opětovně prostudovat všechny interní akty řízení včetně metodiky vydané územním odborem dne 26. června 2009, kde je jasný a podrobný návod jak postupovat v případě střežení osoby. Tato metodika je vyvěšena na intranetových stránkách územního odboru.

- 7) Reorganizací Policie České republiky bylo v roce 2009 zrušeno operační středisko u vašeho územního odboru. To znamená, že operační důstojníky, kteří kromě jiných povinností měli za úkol střežení osob umístěných ve vícehodinových celách, jednalo se cca o 10 zkušených policistů, nahradili ve střežení méně zkušené kolegyně, někteří sloužící pouhých pár měsíců. Jaký je tedy váš názor na tuto situaci, nejedná se o riziko možného pochybení policisty, při tak důležitém, možná i stresujícím úkolu?**

Odpověď: Náš územní odbor byl postaven před tuto situaci prakticky ze dne na den. Proto jsme museli přistoupit k určitým speciálním postupům, které jsem uvedl již výše.

Vypracovali jsme jednoznačnou metodiku jak postupovat v případě střežení osoby bod po bodu tak, aby nedošlo k pochybení. Je jasné, že u mladších policistů bez zkušeností určité riziko pochybení existuje. V současné době si však vzhledem k početním stavům na územním odboru nemůžeme dovolit takový přepych, jako je vyčlenění několika zkušených policistů k plnění těchto úkolů.

8) Jako policista již sloužíte u Policie České republiky delší dobu, dalo by se říci několik desítek let. Mohl byste mi říci svůj pohled na etiku chování policistů dříve a dnes?

Odpověď: Jednoduchá odpověď je v etickém kodexu policisty. Pokud si porovnáte tyto listiny před 20 lety a nyní je posun zřejmý. Domnívám se, že v současné době se klade důraz na preventivní působení policie i naplňování hesla „Pomáhat a chránit“.

9) Z čeho si myslíte, že vznikají profesní pochybení příslušníků Policie České republiky a jak jim předcházet?

Odpověď: Ze statistik inspekce Ministerstva vnitra je zřejmé, že k profesnímu pochybení dochází převážně u policistů sloužících méně jak 5 let. Je pravdou, že v důsledku reformy odešlo několik tisíc zkušených policistů a profesionálů. Ještě v současné době se nepodařilo mezeru, která po jejich odchodu vznikla, zacelit. Do současné doby nejsou na některých útvarech doplněny početní stavy policistů. Navíc se masovým nábořem dostaly do řad policie i osoby, které by při běžném řádném výběru neměly šanci k přijetí. Právě policisté sloužící méně jak 5 let tvoří drtivou většinu všech obvodních oddělení v republice. Já neznám obvodní oddělení, kde by byla převaha osob sloužících déle jak 15 let. Dříve to bylo běžné. Mladším kolegům nemá v současné době kdo předávat zkušenosti jak předejít profesním pochybením ve službě, jak rozpoznat potenciální krizovou situaci a jak se zachovat v problémových konfliktech při jednání s občany. Jak předcházet uvedeným problémům je těžká otázka. Důležitou činnost by zde měli sehrát vedoucí základních útvarů svou kontrolní a organizační činností.

Vyhodnocením provedeného rozhovoru bylo zjištěno, že osoby jsou vždy omezeny na základě zákonem daných podmínek a zákonným postupem, a to řádně proškolenými a vycvičenými policisty. Je tedy vyvrácena hypotéza č. 2 a není tedy nutné zavádět radikální systémové změny. Zároveň je potvrzena hypotéza č. 1, která dokladuje že profesní pochybení

policistů vznikají na základě jejich nedostatečných právních vědomostí a nedostatečného služebního výcviku.

Řízenými rozhovory s vrchními komisaři Územního odboru Rakovník kpt. Ing. Rostislavem Kotkem a kpt. Ing. Jiřím Jurgovskim, které byly zacíleny na konkrétní policejní součásti, a to na službu kriminální policie a vyšetřování a na vnější službu, bylo potvrzeno, že témata zpracovaná v jednotlivých kapitolách bakalářské práce odrážejí současný stav policejní praxe v oblasti omezování osobní svobody.

ZÁVĚR

Naše mediální prostředky málokdy uvádějí příběhy či zprávy o policistech, kteří odvedli dobrou práci v oblasti lidských práv. Bohužel média se zaměřují zejména na policii špatně zvládnuté situace. Jedna z těžkostí, které někteří příslušníci policie mají s normami lidských práv souvisí právě s touto situací. Mají pocit, že všechno, co souvisí s policií, se formuluje tak, jakoby tito policisté vědomě porušovali zákony. Porušování lidských práv ale není něco, co by příslušníci policie pokládali za jeden ze svých cílů. Porušení v mnohých případech může být u policistů zapříčiněno nedostatečnými právními vědomostmi, nedostatečnou odbornou přípravou a výcvikem.

„Velmi často musejí policisté jednat tak, aby zabránili jasnému porušení zákona, nebo jednájí až potom, co zákon porušen byl. Přitom ovšem jejich činnost sama musí být zcela zákonná a nesmí v ní být žádný prvek svévole. Policista se pak může nacházet v situaci (nebo může mít pocit) nespravedlnosti nebo nevyváženosti mezi volností pachatelů a pro něj svazujícími povinnostmi při prosazování zákona. Musí však chápat, že je to právě ten pocit, který odlišuje člověka prosazujícího zákon, od člověka, který páchá trestný čin.“³⁴

Myslím si, že každý příslušník policie zná ten pocit, když podezřelého obviněného či obžalovaného, soud pustí na svobodu, i když měl skončit za mřížemi. Na druhou stranu je mnoho lidí, kteří dokázali svoji nevinu potom, co byli odsouzeni za trestný čin. Podstatou systému spravedlnosti v moderní demokracii je zabránit, aby se jedno nebo druhé stalo normou. Proto policie potřebuje dovednost, zdroje a postupy potřebné k efektivnímu

³⁴ DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Policie a profesní etika se zaměřením na etický kodex Policie České republiky*. Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005, s. 4.

a profesionálnímu vyšetřování trestných činů. Policisté mohou mít někdy dojem, že osoby omezené na osobní svobodě, obviněné, obžalované jsou chráněné víc jak policista při své činnosti. Zapomíná se však na to hlavní: zákony o lidských právech jsou o zabezpečování ochrany každého jednotlivce před zneužitím státní moci. Porušení lidských práv je tedy logicky kategorií újmy, kterou může způsobit jen osoba, která dostala moc konat ve jménu státu. Ostatní nemají tuto moc. Policie je na to, aby zabezpečovala prosazování dodržování zákonů, a to včetně zákonů o lidských právech, k jejichž dodržování se stát zavázal. „Totiž to, co je obecně chápáno jako ochrana demokratické společnosti a jejích hodnot, je z pozice jednotlivce mnohdy vnímáno jako omezování jeho osobních práv a svobod. V tom spočívá největší dilema policejní práce.“³⁵ Proto etická nezávadnost chování policisty by měla být samozřejmostí, neboť společnost v demokratickém státě toto za samozřejmost považuje a takovéto jednání od každého policisty očekává. Každé morální selhání jednotlivce vrhá automaticky v očích veřejnosti špatné světlo na celý policejní aparát. Policista by na druhou stranu měl být k dodržování etického kodexu dostatečně motivován, a to nejen finančním ohodnocením své práce, ale hlavně příkladným chováním svých nadřízených.

Při maximálním dodržování uvedených zásad, je časem možné dosáhnout takového stavu, kdy občan bude mít důvěru v policii a ta bude pro něho jakousi jistotou, že od této chvíle s ním bude jednáno ve smyslu všech zákonných norem a za žádných okolností nemůže dojít k porušení jeho základních lidských práv.

³⁵ DOLISTA, J. *Profesní etika*. České Budějovice, 2007. s 98.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literární zdroje

1. BLECHA, I., et al. *Filosofický slovník*. 2. rozšířené vydání Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 463 s. ISBN 80-7182-064-4.
2. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 309 s. ISBN 80-86898-73-3.
3. DOLISTA, J. *Profesní etika*, České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2007, 188 s. ISBN 978-80-86708-33-1.
4. DUFKOVÁ, I., ZLÁMAL, J. *Police a profesní etika se zaměřením na etický kodex Police České republiky*, Praha: Střední policejní škola Ministerstva vnitra v Praze, Středisko pro výchovu k lidským právům a profesní etiku, 2005. 67 s.
5. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, Brno: Paido, 2000. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
6. HERZOGOVÁ, Z. *Základy filosofie a profesní etiky*. Policejní akademie ČR, 1997. 111 s. ISBN 80-85981-42-4.
7. HORZINKOVÁ, E., ČECHMÁNEK, B. *Zákon o Policii České republiky*, 3. doplněné vydání. Praha: Eurounion, 2005. 236 s. ISBN 80-7317-041-8.
8. JELÍNEK, J. A KOL. *Trestní právo hmotné*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009. 896 s. ISBN 978-80-87212-24-0.
9. JELÍNEK, J. A KOL. *Trestní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2007. 752 s. ISBN 978-80-7201-641-9.
10. KLIMEŠ, L. *Slovník cizích slov*. 2. upravené vydání. Praha: SPN, 1983. 816 s.
11. MACEK, P., FILÁK, A. *Pořádková činnost policie (obecná část)*, 2. upravené vydání. Praha: Police history, 2008. 87 s. ISBN 978-80-86477-45-9.

12. MACEK, P., FILÁK, A. *Pořádková činnost policie (zvláštní část)*, 1. vydání. Praha: Police history, 2003. 163 s. ISBN 80-86477-16-9.
13. MANDÁK, V.: *Zajištění osoby obviněného v československém trestním řízení*. Praha: Orbis, 1975. 301s.
14. NOVOTNÝ, O., DOLENSKÝ, A., PÚRY, F., RIZMAN, S., TERYNGEL, J. *Trestní právo hmotné II. Zvláštní část*, 3. vydání. Praha: Kodex, 1997.
15. ŠÁMAL, P. A KOL. *Trestní řád*, 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008. 3004 s. ISBN 978-80-7400-043-0.
16. VANGELI, B., *Zákon o Policii České republiky*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 458 s. ISBN 978-80-7400-142-0.

Právní předpisy

1. Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR.
2. Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
3. Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů.
4. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
5. Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
6. Zákon č. 325/1999 Sb., o azylu, ve znění pozdějších předpisů.
7. Zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
8. Usnesení Ústavního soudu I. ÚS 46/96.
9. Výkladové stanovisko NSZ 6/2002
10. Závazný pokyn policejního presidenta 159, ze dne 2. prosince 2009, o eskortách, střežení osob a policejních celách.

Elektronické zdroje

1. *Právníký slovník* [online]. 2009 [cit. 2010-02-28]. Dostupný z www:
<<http://www.beck-online.cz/legalis/new.seam#selected-node>>.
2. *Etický kodex Policie ČR* [online].2008 [cit. 2010-03-30]. Dostupný z www:
<<http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/policie/kodex.html>>.

ABSTRAKT

SOBĚSLAVSKÝ, R. *Omezení osobní svobody jako závažný zásah do práv a svobod občanů : bakalářská práce*. České Budějovice : Vysoká škola evropských a regionálních studií, o. p. s., 2010. 64 s. Vedoucí bakalářské práce Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Klíčová slova: etický kodex, etika, lidská práva, osobní svoboda, policejní cely, policejní eskorty, poučení, vazba, zadržení, zajištění.

Práce se zabývá rámcovou analýzou problematiky omezení osobní svobody. Zbavení osobní svobody se může dít jen za podmínek a v mezích zaručených ústavní a pro nás závaznou mezinárodní úpravou. Zásahy do osobní svobody lze podle mého názoru rozdělit na ty, které krátce omezují osobní svobodu jako je např. předvedení nebo zajišťovací úkony podle zákona o policii a na ty, které vedou k dlouhodobějšímu zbavení osobní svobody jako např. institut zadržení a vazby. V užším smyslu objasňuje policejní eskorty a výkon institutu omezení osobní svobody v policejních celách. Zkoumá práva osob omezených na osobní svobodě a zároveň se zabývá profesní etikou policistů, kteří je na tomto právu krátí. Při maximálním dodržování etického kodexu policie, je časem možné dosáhnout takového stavu, kdy občan bude mít důvěru v policii a ta bude pro něho jakousi jistotou, že od této chvíle s ním bude jednáno ve smyslu všech zákonných norem a za žádných okolností nemůže dojít k porušení jeho základních lidských práv.

ABSTRACT

SOBĚSLAVSKÝ, R., *Restriction of personal liberty as a serious interference with the rights and freedoms of citizens : bachelor project*. České Budějovice : European and Regional Studies University, b. s., 2010. 64 p. Bachelor project supervisor Mgr. et Bc. Josef Kříha.

Key words: ethical codex, ethics, human rights, personal liberty, police cells, police escorts, police caution, custody, seizure, detention.

The work deals with a framework analysis of the problems of restriction of personal liberty. Restriction of personal liberty can be done only on conditions and within limitations guaranteed by constitutional regulation and international regulation binding on us. Interferences with personal liberty, in my opinion, can be classified into interferences which shortly restrict personal liberty as for example bringing or securing acts according to Police Act and interferences which lead to long-term deprivation of personal liberty as for example an institute of seizure and custody. In the narrower sense, it clarifies police escorts and the performance of an institute of restriction of personal liberty in police cells. It looks into the rights of persons whose personal liberty was restricted and simultaneously it deals with professional ethics of policemen who would reduce the rights. With maximum respect for the ethical codex of the police, it is eventually possible to achieve such a state when a citizen will have confidence in a police officer and the police will be kind of certainty for him/her that from this moment he/she will be treated in a sense of all legal norms and under no circumstances his/her basic human rights cannot be violated.